

LAIŠKAI
LIETUVIAMS

1969 - RUGSĖJIS - SEPTEMBER

APIE KULTŪRA IR LIETUVIŠKĄ KULTŪRĄ — II

	F. Jucevičius	270
JĖZUITAI ATVYKSTA Į VILNIŲ	P. Rabikauskas, S. J.	275
POVATIKANINĖ BAŽNYČIOS PADĖTIS — II	V. Vygantas	281
KRIKŠČIONIJA: Detroito sinodo nutarimai	Vyt. Kutkus	284
ATSAKANT: Įtampa Bažnyčioje ir individualus sprendimas	V. Vygantas	288
ŠEIMA: Sutuoktųjų pagrindas — meilė	G. Valiulienė	291
Kitam kerštaujančiai supykus	Paruošė K. T.	293
JAUNYSTĖ: Jaunoji karta kalba eilėmis		294
A. Tijūnelis (282), A. Zailskaitė (286), L. Švėgzdaitė (290)		
Sesuo Ona Mikailaitė (294), R. Šilėnaitė (294)		
ŠYPSANTIS: Vyras ir žmona	Parinko Pr. Alš.	297
ANAPUS: Jei grįžčiau į Rusiją, išeičiau iš proto A. Anatol		298
PO ŠEŠERIŲ METŲ	K. Trimakas, S. J.	301
AKIRAČIAI: Himnas velniui?	Al. Gimantas	302
ATGARSIAI		303
FILMAI		304

Šio numerio iliustracijos: lietuviškas kryžius Dayton, Ohio (JAV), lietuvių parapijoje (I viršelio psl.); Alg. Kezio, S. J., fotografijos (273, 286, 287, 289, 292, 295, 296, 300), R. Mozoliausko sukurtas reljefas Čikagos lietuvių jėzuitų koplyčios fasade (275); Vilniaus universiteto vaizdas (279); paveikslas, vaizduojantis karalių Steponą Batorą, skelbiantį Vilniaus akademijos įkūrimą (279).

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Vyriausiasis redaktorius — Kęstutis Trimakas, S. J. Redakcinis kolektyvas: Gintarė Ivaškienė, Stasys Yla, Algimantas Kezys, S. J. (foto redaktorius), Vaclovas Kleiza, dr. Arūnas Liulevičius, Aušrelė Liulevičienė, Zita Sodeikienė (meninė priežiūra), Nijolė Užubalienė, Juozas Vaišnys, S. J. Administratorius — Petras Kleinotas, S. J. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. U.S.A. Telefonas — RE 7-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Connecticut. Prenumerata metams — \$5.00; atskiuro numerio kaina — \$0.50.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

LAIŠKAI
LIETUVIAMS

1969 — ŠVIETIMO IR ŠEIMOS METAI
Vol. XX. Nr. 8. RUGSĖJIS - SEPTEMBER

Žmogui — vienas mažas žingsnis;

žmonijai — tai milžiniškas šuolis.

Neil Armstrong, pirmas žmogus mėnulyje

APIE KULTŪRĄ APSKRITAI IR LIETUVIŠKĄJĄ KULTŪRĄ II

FELIKSAS JUCEVIČIUS

3

Kultūra išsako simboliais žmogaus vidinį pasaulį ir pasaulį, kuris jį supa. Bet šis išsakymas vyksta nepadrikai, o laikosi tvarkos. Tvarka siejasi tampriai su formomis ir normomis. Štai kodėl kultūros pasaulis yra formų ir normų pasaulis. Šiame sąryšyje man vėl prisimena Nietzsche, kuris suvokia kultūrą kaip dioniziškojo ir apoloniškojo prado dialektiką. *Die Geburt der Tragödie* pagrindinė tezė yra, kad Apolonas išreiškia "sapno patirties džiaugsmingąją būtinybę" ir gyvenimą atstume, o Dionizas yra apsvaigimo išraiška ir betarpiškojo gyvenimo simbolis. Kitoje vietoje Nietzsche sutrauktai pasako, ką jis supranta dionizizmu ir apoloniizmu pradu: "žodžiu *dioniziškas* išreiškiamas siekimas vienybės, šuolis anapus asmens, kasdienybės, bendruomenės, tikrovės, anapus prasižengimo bedugnės: aistriškai - skausmingojo išsiliejimas į tamsesnes, pilnesnes ir linguojančias aplinkas; kupinas susižavėjimo taip gyvenimo visumai, kaip visokioje kaitoje lygiam, lygiai galingam, lygiai palaimintam; didysis panteistinis džiaugimasis ir kentėjimas kartu, kuris pritaria ir šventina net baisiausias ir abejingiausias gyvenimo savybes; amžinoji valia gimdymui, vaisin-gumui ir sugrįžimui, kūrimo ir sunaikinimo būtinybės vienjausmis. Žodžiu *apoloniškas* yra išreiškiamas siekimas tobulo buvimo savyje, tipiško "individo", visko, kas padaro paprastu, pakeltu, stipriu, aiškiu ir nedviprasmišku — tai laisvė po įstatymu" (Friedrich Nietzsche, ten pat, IV, 389 psl.).

Dioniziškasis žmogus nėra artistas, bet stačiai meno kūriny, "visos gamtos meno jėga". Jis nepaiso ribų, o išsilieja kaip upė, ir nepaiso jokio saiko, ir tas nesaikingumas veda tiesiai į išmintį. Dionizas — didžiųjų kraštutenybių vienytojas, ryšis tarp žmonių, "susitaikymo šventė". Nietzsche išgyrė ir pergyrė Dionizą — tai pastebėjo daugelis. Aišku, niekas negali paneigti, kad Dionizas yra graikiškojo žmogaus, kaip žmogaus apskritai, dalis. Bet reikia stipriai abejoti, ar jis yra vienijimo principas. Juk Dionizas simbolizuoja instinktą, o graikams instinktas niekada nebuvo vienijimo principu. Nors gamtoje instinktas paklūsta jos dės-niams, bet žmoguje jis yra pirmutinis, kuris sukykla prieš įstatymus. Vienijimo principu negali būti niekas kitas, kaip Apolonas. Jis yra formos dievas, plastinės formos mene, racionalinės formos mintyje, civilizacinės formos gyvenime. Apoloniškasis elementas išsisako Delfų išmintimi: "Nieko per daug", "Žinok ribą, bijok autoriteto ir nusilenk prieš dievybę". Graikiškasis stebuklas yra ne dioniziškasis apsvaigimas, bet apoloniškoji forma. Ir Graikija atpažino save visados Apolone, o ne Dionize.

Tačiau ne mano tikslas nustatyti, ar Nietzsche klydo, ar ne. Tik noriu iškelti, kad kultūrą determinuoja formos ir normos. Su jomis susiduriame kiekvienoje žmogiškojo pasireiškingumo srityje. Aišku, nevsi paklūsta normoms. Jos paprastai egzistuoja tik tiems, kurie nori, kad jos egzistų. Visais laikais buvo kultūringų žmonių. Visais laikais sutinkame ir barbarų. Vienintelis būdas apsaugoti nuo barbarizmo — tai pripažinti normas. Išsireikšdama mito kalba, antikinė

tradicija sako, kad Saturnas, konstatavęs žmonių nepajėgumą valdyti kitų su reikiamu autoritetu, paskyrė miestams tvarkyti dievybes, kurios gano žmones. Tos dievybės — tai normos. Tad paklusti dievybei reiškia paklusti normoms bei įstatymams.

Kaip istorija rodo, mes, lietuviai, turime vargo sukurti ryškesnę ir gilesnę lietuvišką kultūrą. Kunigaikščių Lietuva pajėgė užkariauti milžiniškus plotus, bet pasirodė bejėgė kultūros pasaulyje. O ji buvo bejėgė, nes stokojo principų ir normų. Būtų klaida manyti, kad kunigaikščių Lietuva žlugo, nes susvyravo žmogus. Ji nepajėgė atsispirti ano meto istorinėms jėgoms, nes neturėjo pamatų, ant kurių būtų galėjusi statyti lietuviškosios civilizacijos pastatą. O kai tie pagrindai atsirado, tai jai pritrūko žmonių. Šiandien lietuvis pradeda suklupti dėl visai priešingos priežasties. Kaip daugelis jo bendralaikį, jis sunegalavo pats, o ne principai ir normos. Ar jis nepažįsta tų principų, kurių dėka žmogus išlieka žmogumi? Ar jam nežinoma moralė, kuri žmogų padaro doru? Graikai vienu ir tuo pačiu metu pirmavo filosofijoje, poezijoje, moksle ir politikoje. Ar tai buvo tik supuolimas? Neatrodė, nes kada jie buvo pirmutiniai visuose tuose dalykuose, jie buvo taip pat pirmutiniai gyvenimo mene, kuris yra pats svarbiausias iš menų. Niekas nėra reikalingiau kūrėjui, kaip būti žmogumi. Jeigu mes turime tiek mažai didžiųjų kūrėjų, taip yra todėl, kad mes turime mažai didžiųjų žmonių. O jų yra mažai, nes mažai yra žmonių su principais, nors patys principai ir yra. Kai kalbu apie principus, tai turiu mintyje universaliai galiojančius principus, kurie saisto visų tautų ir visų laikų žmones.

Kartą Ortega y Gasset rašė: "Kultūros nėra ten, kur nėra normų, kuriomis mūsų bendralaikiai gali remtis. Kultūros nėra ten, kur nėra teisės principų, į kuriuos galima apeliuoti. Kultūros nėra ten, kur nėra tam tikrų intelektualinių kriterijų, kuriais galime vadovautis diskusijose. Kultūros nėra ten, kur ekonominiai santykiai nesiremia galiojančiu principu, kuris gina vienodai visų interesus. Kultūros nėra ten, kur estetinė kontroversija nemato pateisinti meno kūrinį" (Jose Ortega y Gasset, ten pat, 72 psl.).

Nors nevisus mūsų kultūrinius negalavimus galime suvesti į normų stoką, tačiau nėra abejonės, kad daug kur mes jų pasigendame. Ypač tai jaučiame kritikoje. Negalėčiau sakyti, kad ji yra visai bevertė. Žiūrint iš moralinio taško, kiekviena žmogaus pastanga turi vertę. Bet dažnai toji kritika yra beprasmė, nes visai neturi ar turi labai mažai bendro su kritikuojamu dalyku. Mūsų kultūros pasaulyje kyla pačios karščiausios diskusijos apie autorius, kaip tam tikros generacijos, ar ideologijos, ar "klasės" atstovus, bet ne apie juos, kaip talentą, ar jų kūrinų meninę vertę. Sekant mūsų periodiką, kartais gaunasi išpūdis, kad kai kurie kritikai nemato jokio reikalo savo asmeninius išpūdžius pateisinti vienu ar kitu kriterijumi, o jaučiasi visai patenkinti, jei leido savo širdelei išsakyti. Žinoma, yra dar blogiau, kai kritika tampa "tulžies išliejimu". Kad mes stokojame rimtos kritikos, tai rodo įvairių jūrų komisijų sudarymai. Į jas gali patekti beveik kiekvienas, kuris moka skaityti, kai tuo tarpu nevysi raštingi gali būti kritiškais teisėjais. Todėl nereikia stebėtis, kad mūsų taip vadinamos premijų komisijos yra savos rūšies šalpos institucijos, o ne meno kūrinį vertintojos. Šiuo metu mes nesame nieko labiau reikalingi, kaip geros kritikos. Gera kritika suponuoja visad "intelektualinius kriterijus" bei "meno kūrinio estetinį pateisinimą". Jei kas norėtų mus įtikinti, kad kritikoje galima apsieiti be tų dalykų, tai tas turėtų pirma įrodyti, kad kūryba neturi nieko bendro su vertybėmis. Jei kam tai pasisektų padaryti, tai tas būtų įrodęs, kad kūrybos pasaulis yra barbarizmo pasaulis, nes tik barbarizmas nepripažįsta jokių vertybių.

O kaip su politika? Ar ji turi paisyti normų? Atsakymas į šį klausimą pareis nuo to, ar mes politiką laikysime integraline kultūros dalimi, ar ne? Nėra jokios abejonės, kad ji yra, ir štai kodėl galutinė galia politiniame pasaulyje yra taip pat moralinė tvarka. Ar žmogus pripažįsta tai, ar ne, tai yra jo išminties reikalas. Kadangi išmintingų žmonių niekur nėra daug, tai nesistebėkime, kad jie yra retas padaras ir politikoje. Kad galutinė galia politikoje yra

moralinė tvarka, o ne žmonių valia, tai labai gerai suvokė Shakespeareo herojai. Ar Hamletas nesiskundžia: "Mūsų mintys yra mūsų, bet jų pabaiga — tai ne mūsų"? Brutus turėjo labai gerų intencijų, bet kokia pabaiga — vargas kraštui ir mirtis jam pačiam. Visos politinės partijos turi savo credo, bet kiek jos laikosi moralinių principų bei normų, tai kitas klausimas. Kartais pasigirsta balsų, kurie skelbia politikos indiferentiškumą normų atžvilgiu. Politikoje reikidą vadovautis interesais, o ne normomis. Kad politikai taip iš tikrųjų dažnai elgiasi, tai šaukte šaukia istorinė tikrovė. Bet toji pat tikrovė liudija, kad politika be normų tarnauja labiau barbarybei, o ne kultūrai. Jei politika nori likti kultūros integracine dalimi, tai ji turi nusilenkti normoms.

Mokslas taip pat. Kai kas gali manyti, kad jį saisto tik loginė analizė ir bandymai, bet jokių būdu ne normos. Kad taip galvojančių tikrai yra, tai sužinome iš Arthur Miller. Kartą jis laikė paskaitą Amerikos psichologų kongrese ir ten tarp kitko pareiškė, kad be žmogiškų vertybių negali būti net gero mokslo. Savo tezę iliustravo sekančiu pavyzdžiu. Nacių laikais gydytojai darydavo bandymus su žmonėmis. Jie mesdavo kalinius į maudymosi baseiną ir prie jų pririšdavo tam tikrus instrumentus nustatyti, kas dedasi skęstančiojo organizme. Niekada nebuvo daryta tokių bandymų anksčiau, o būdavo pasitenkinama paskenduolių autopsijomis. Baigdamas šį pavyzdį, Miller pridūrė, kad, objektyviai imant, tai gali padidinti žinojimą, bet jokių būdu ne mokslą. Paskaitai pasibaigus, maždaug dvidešimt penki žmonės, visi profesionalai psichologai, apsupo jį ir klausė: "Kodėl tai nėra mokslas?" Jis nepasako, ką jis atsakė. Bet kaip jam, taip ir mums turi būti įdomu, kad šį klausimą statė ne Hitleris ir ne Stalinas, ne Berlyne ir ne Maskvoje, o Niujorke ir tai profesionalai psichologai (žr. *Saturday Review*, 1966 m. birželio 4, 17 psl.).

Kada mes susiduriame su tokiais mokslininkais, kaip tie nacių gydytojai, tai žinome, kad turime reikalo su nuogais barbarais. Bet ką galvoti apie tokius mokslininkus, kaip anie Amerikos psichologai? Ar Nietzsche nebuvo teišus, kai pereito šimt-

mečio pabaigoje pranašavo, kad "teoretiniai optimistai" ir "pažangos pamokslininkai" veda žmoniją prie bedugnės? Iš tikrųjų, kai religija pakeičiama tikėjimu mokslo pažanga, moralinis auklėjimas — žinojimu ir autoritetas tokiais mokslininkais, kurie nemato skirtumo tarp mokslo ir barbarybės, tai žmonija nieko kito negali tikėtis kaip tik savo pražūties. Ar tai nepatvirtina betarpiškoji kasdienybė? Niekada žmonija nebuvo pasiekusi tokio žinojimo laipsnio, kaip mūsų laikais, bet kartu turime pripažinti, kad ji niekad nebuvo draskoma tokių barbariškų aistrų, kaip šiandien. Anglai sako, kad politika yra per svarbus dalykas, kad ją būtų galima palikti tik politikams. Mokslas yra dar svarbesnis dalykas, kad jį būtų galima palikti tik mokslininkams. Saturnas turi ir jiems paskirti dievybes, kurios mokslą kreiptų kultūros, o ne barbarybės linkme.

4

Tačiau kultūra nėra tik normos ir principai. Ji yra kartu ir laisvė. Kultūra — tai normų ir laisvės dialektika. Mes žinome, kad gamta reikalauja laisvės. Kuo medis auga laisviau, tuo jis gražiau lapoja. Kuo gyvulys yra laisvesnis, tuo jis stipresnis ir guvesnis. Aišku, gamtos laisvė turi ribas. Gamta nepripažįsta absoliutinės laisvės. Kaip gamta, taip ir kultūra reikalauja laisvės. Bet jei gamtai laisvė yra sąlyga, tai kultūrai ji yra imperatyvas. Istorija aiškiai sako, kad kultūra klesti tik laisvėje. Aišku, kaip gamta, taip ir kultūra nereikalauja absoliutinės laisvės, bet laisvės, kurią saisto Saturno dievybės. Net rojaus laisvę saistė įstatymas: "Tu nevalgysi nuo uždrausto medžio vaisiaus". Mūsų dienų kalbos vertime tai skambėtų: "Būk tuo, kas esi, o ne tuo, kuo būti negali". Rojaus laisvė padarė žmogų panašiu į Dievą, bet jo nepadarė dievu. Vargas žmogui, kai jis panori būti kaip Dievas.

Bet lygiai yra žmogaus nelaimė, kai jam nebeleidžia būti tuo, kas yra. Negalėti būti žmogumi — tai jo nelaisvė. Kiekvieną kartą jis yra nelaisvas, kai yra priverstas būti vergu. Štai kodėl jis trokšta būti laisvas nuo

prievartos, kokia ji bebūtų ir kaip ji besivadintų. Jis nori būti laisvas nuo visų dalykų, kurie suvaržo jį: nuo sąžinės graužimo, kuris suardo vidinę ramybę; nuo dalykų, kurie jį apriboja. Galutinėje analizėje, noras būti laisvu yra noras būti žmogumi, gyvenimo viešpačiu, o ne aplinkybių vergu. Kaip tik šis noras žmogų padaro darbščiu ir duoda jėgų būti laisvu. Kada žmogus yra, ar mano, kad yra surakintas, jis sukyla ir sudaužo vergo grandines. Kodėl jaunuolis atmeta kartais moralinius principus? Jis mano, kad jie varžo jo elgesį. Moteris palieka net šeimos židinį, kai meilė belieka tik neviltis. Darbininkas pasipriešina socialinei santvarkai, kuri jį slegia. Tauta sukyla, kai vergija ją užslopina. Šiais visais atvejais mes susiduriame su laisve, kuri, iš negatyviosios pusės, reikalauja prievartos nebuvimo, o iš pozityviosios pusės, pasisako už teisę būti laisvu. Kai kultūra šaukiasi laisvės, tai ji šaukiasi laisvės nuo prievartos ir laisvės kurti laisvai.

Kultūrinė laisvė nėra akademinis klausimas. Ji yra istorinė jėga. Kad istorija yra laisvės istorija, tai yra Hegelio teiginys. Kad laisvės istorija yra kultūros istorija, tai yra istorijos teiginys. Kultūrinė laisvė yra pats geriausias ginklas kovoje su totalitariniais režimais. Jokia bendruomenė negali būti kūrybiškai sveika ir produktyvi, jei ten žmogui nėra galimybės kurti, ir kurti laisvai. Keletą generacijų atgal "keturios laisvės" tapo demokratinių kraštų kertiniu akmeniu — tai žodžio ir sąžinės laisvė, ir laisvė nuo prievartos ir baimės. Kad šiandien krašte lietuvis neturi minėtų laisvių, tai tiesa. Bet tai dar nereiškia, kad lietuvis nebėra laisvas žmogus. Nes jei jis nebebūtų laisvas, jis nebūtų ir žmogumi. Visad reikia daryti skirtumą tarp laisvės, kuri apsprendžia žmogaus prigimtį, ir laisvės, kuri yra apsprendžiama istorinių aplinkybių. Vieną galime vadinti ontologine laisve, o kitą — istorine. Kai kalbu apie kultūrinę laisvę, tai turiu mintyje istorijos sąlygojamą laisvę. Būtų verta žinoti, kaip yra su kultūrine laisve išeivijoje. Šis klausimas yra svarbus, nes jis yra kultūrinės egzistencijos klausimas. Kad mūsų diskusijos apie kūrybinę laisvę būtų prasmingos, tai

pirmiausiai reikia susipažinti su josios semantika. Nieko nėra beprasmiškesnio, kaip diskutuoti sąvokomis, kurias kiekvienas kitaip supranta.

Kadaise šv. Tomas sakė, kad būti laisvam — tai *libere judicare*, t. y. laisvai daryti sprendimus. Laisvas aktas implikuoja visada *norėtą spęsmą* ir *apspręstą norą*. Kada mes susiduriame su laisvu aktu, tai kartu mes susiduriame su protu ir valia. Laisvė yra nei protas tiktai, nei valia tiktai, o protas santykio perspektyvoje su valia. Taip suprastas laisvės aktas kaip tik ir yra būtina sąlyga kūrybai. Juk kurti reiškia ne tik pajėgti, bet ir galėti. Kūryba, kaip kultūra apskritai, yra pasisakymas už tuos ar kitus simbolius, normas, kriterijus, sąvokas, kategorijas, vertybes, sistemas. Pasisakymas prileidžia pasirinkimą. O pasirinkti — tai pasinaudoti mintimi ir laisve. Kurti — tai pažinti, pasirinkti ir apsispręsti. Juo žmogus turi daugiau apsispręsti, tuo labiau jis gali pajusti, kaip svarbus dalykas yra laisvė. Kūrybinė laisvė reiškia teisę pergaltvoti kiekvieną teoriją, sukritikuoti kiekvieną prielaidą, atmesti kiekvieną sistemą, subejoti kiekvienu mitu. Kūrybinė laisvė yra laisvė nuo prievartos tikėti į šias ar anas politikos, meno, mokslo ar religijos dogmas. Aišku, kūrybinė laisvė yra kartu teisė tikėti į šias ar anas dogmas. Tačiau jei religijoje dogmos yra *credo*, tai kūryboje jos virsta paprastai katekizmu. Nieko nėra "donkichotiškesnio", kaip kurti sulig dogmomis, nes tuomet gaunasi ne menas, o amatas. Kūrybinė laisvė suponuoja taip pat teisę ir galimybę savo nuomonę išdėstyti, savo pažiūras ginti, savo teorijas įrodyti, ir tai be baimės būti ekskomunikuotam. Kiekvienas kūrėjas turi būti laisvas nuo bet kokių sankcijų, kai jis kalba ar rašo, kai jis gina tiesą, kaip jis ją mato, kaip jam diktuoja jo protas ir loginė disciplina. Ar ne Baudelaire sakė, kad revoliucijos pareikalauja daugiau aukų, negu religijos? Man atrodo, kad politika gyvena tik aukomis. Jomis gyvena ir kitos kultūrinio gyvenimo sritys. Anksčiau heretikai buvo užplūdę religinį pasaulį. Dabar šis elementas persimetė į politiką, literatūrą ir meną, nes tai vienintelės vie-

(Nukelta į 277 puslapį.)

JĖZUITAI ATVYKSTA Į VILNIŲ

Keturių šimtų metų sukaktis 1569 - 1969

PAULIUS RABIKAUSKAS, S. J.

Šių metų rugsėjo 28 d. sueina lygiai 400 metų nuo pirmųjų jėzuitų apsigyvenimo Vilniuje. Jau seniai jie ten buvo laukiami, todėl tą dieną buvo iškilmingai sutikti ir pagarbiai priimti. Tiesa, kai išsiruošė į kelionę, dar nežinojo, kaip ilgai jie galės Vilniuje pasilikti. Jiems buvo pasakyta važiuoti į Vilnių "pasižiūrėti". Bet kai pamatė, kas jiems Lietuvos sostinėje buvo paruošta, kai patys patyrė senelio vyskupo ir miesto gyventojų nuoširdumą bei palankumą, buvo aišku, kad reikės pasilikti ir stoti į darbą. Šiandien, praėjus 400 metų, visi turi pripažinti, kad tą dieną Lietuvoje buvo įdiegtas daigelis, iš kurio greitai išaugo plačiai išsikerojęs medis, savo šaknimis ir šakomis veikęs visą tolimesnį krašto gyvenimą.

DIRVOS PARUOŠIMAS

Tai ne savaime suprantama, kad jėzuitai, atvykę į Vilnių, rastų jiems palankią aplinką. Gan naujas, neperseniai (1540 m.) įsteigtas ordinas, formavęsis Europos pietuose, negalėjo tokiu trumpu laiku pasiekti

tolimų šiaurės sričių. Reikėjo, kad kas apie jį žinotų, kad kas rimtai rūpintųsi jo įkurdinimu, vienu žodžiu — kad kas naujiems svečiams paruoštų tinkamą dirvą. Kaip visa tai įvyko Vilniuje?

Pirmosios žinios apie jėzuitus Lietuvą bus pasiekusios savaime plintančiu apie juos garsu. Čia bus nemaža prisidėję studijuojantieji užsieniuose, ypačiai tie, kurie lankė Paduvos (kur jėzuitai nuo 1542 m. turėjo savo kolegiją), Bolonijos (kur panaši kolegija veikė nuo 1546 m.), Liuvono (nuo 1542 m.). Vienos (nuo 1551 m.). Pragos (nuo 1556 m.) universitetuose. Ypačiai Viena šiuo atžvilgiu atliko didelį vaidmenį. Dešimtmetyje po 1560 m. Vienos jėzuitų kolegiją lankė nemaža jaunuolių iš Lenkijos. Daug kas ir gyvendavo jėzuitų išlaikomame bendrabutyje. Pvz. Stanislovui Kostkai būnant Vienoje, (1564-67) lenkai sudarė apie 70% visų

Šio puslapio viršuj — atvaizdas R. Mozoliausko sukurto reljefo Čikagos Lietuvių Jėzuitų koplyčios fasade.

bendrabutiečių. Nežinome, kiek ir kas Vienoje studijuojančiųjų tarpe yra buvę iš Lietuvos, bet aišku, kad tokie, sugrįžę po studijų į namus, netylėdavo, girdavo savo mokytojus, jų uolumą, jų pamaldumą ir pasiukojimą.

Bet vilniečiai jau 1555 m. patys savo akimis matė tikrą jėzuitą, kuris tų metų gale atvyko popiežiaus legato vysk. Aloyzo Lippomani palydoje pas karalių Žygimantą Augustą, tuo metu gyvenusį Vilniuje. Tai buvo ispanas T. Alfonsas Salmeronas, 40 m. amžiaus, vienas pirmųjų septynių jėzuitų. Pasiuntinybės reikalais užimtas, Salmeronas nedaug turėjo laiko susitikti su miesto gyventojais, nė jų kalbos nemokėjo. Nėbuvo tuokart Vilniuje nė vyskupo: Paulius Alšėniškis buvo neseniai miręs (1555. IX. 4.), o busimasis — Valerijonas Protasevičius — dar tebevaldė Lucko vyskupiją. Galėjo susitikti su Vilniaus sufraganu vysk. Jurgiu Albinu, bet niekur apie tai neužsimename. Savo laiške iš Vienos, ką tik atvykęs iš Vilniaus (1556. I. 1.) Salmeronas rašo, jog kalbėjęsis privačiai su vienu karaliaus sekretorium, draugiškai nusiteikusių jėzuitų atžvilgiu (lenkas jėzuitas istorikas J. Korewa mano, kad tai buvęs M. Kromeris, vėliau Varmijos vyskupas), apie kokios nors jėzuitų kolegijos įsteigimą, bet gavęs atsakymą, kad esančiose aplinkybėse ne tik sunku, bet ir visai neįmanoma tai daryti; didikai ir bajorai užimą bažnyčių ir vienuolynų nuosavybes, atimą rentas, o tasai, kurio pareiga būtų neprileisti tokių sauvaliavimų (suprask: karalius), į visa tai žiūri pro pirštus.

Vilčių neteikiančios perspektyvos, vysk. A. Lippomani misijos nepasisekimas, neįprastos keliavimo, gyvenimo ir klimato sąlygos (gruodžio mėn. važiuodamas iš Vilniaus į Vieną, Salmeronas nušalo rankas ir kojas), — visa tai prisidėjo prie to, kad jėzuitų ordino centre susidarė nuomonė, jog Lietuva yra atšiaurus, didelių aukų ir vargų kraštas. Vėliau ji bus dažnai vadinama šiaurine Indija. Pirmasis, kuris Lietuvą ir kitus šiaurės kraštus palygino su Indija, buvo šv. Petras Kanizijus, 1558 m. gale ir sekančių metų pradžioje lankęsis Krokuvoje ir Petrikave.

Kalbant apie kelio jėzuitams į Vilnių ruošimą, negalima vis dėlto nepaminėti Varmijos vyskupo, nuo 1561 m. kardinolo Stanislovo Hozijaus. Jis jau 1558 m., būdamas Romoje, artimai bendravo su jėzuitų ordino vadovybe. Ryšiai dar sustiprėjo, kai kard. Hozijus, būdamas vienas popiežiaus legatų Tridento susirinkime (trečiame tarpseptynyje), nuolat susitikdavo su ordino generolu Jokūbu Laynez, Petru Kanizijum ir kitais jėzuitais, susirinkimo teologais. Tai nebuvo veltui: baigiantis susirinkimui, kard. Hozijus išgavo iš Laynez pažadą įsteigti Varmijos vyskupijoje kolegiją. Pažadas buvo išpildytas, sekančiais metais (1564) atidarant Braunsbergo kolegiją.

Bet kard. Hozijui nebuvo svetimi ir Lietuvos reikalai. Juk jo brolis Ulrichas gyveno Vilniuje. Tiesa, jis buvo tapęs liuteronu, bet prieš mirtį (1572 m. gavėnioje) grįžo į Katalikų Bažnyčią. Kardinolas taip pat gerai pažino Vilniaus vysk. V. Protasevičių ir miesto vaitą A. Rotundą; su jais dažnai susirašinėjo, o susitikę kur nors seimo metu ir asmeniškai pasikalbėdavo. Todėl ir šie gerai žinojo, kad Braunsberge pradėjo veikti jėzuitų kolegija ir kokios naudos ji teikė miestui ir visam kraštui. Net iš Vilniaus pradėjo vykti ten studijuoti. Visi jau tėtė, kad Lietuvai reikia savų aukštesniųjų ir aukštųjų mokyklų. Lig tol daryti bandymai atidaryti tokią mokyklą Vilniuje (A. Kulviečio 1539-41 m.; P. Roizijaus, kuris 1566 m. bandė išplėsti prie Šv. Jono bažnyčios esančią pradžios mokyklą; ir taip pat mintis Vilniuje atidaryti Krokuvos universiteto skyrių) dėl mokomojo personalo stokos, materialinių sunkumų ir kitų priežasčių neišsipildė. O čia štai į Braunsbergą atvažiuoja iš svetur mokyklos darbui pasiruošęs ištisas štabas mokytojų bei auklėtojų ir atidaro aniems laikams modernią gimnaziją. Kodėl tat nepadaryti panašiai ir Vilniuje?

BANDĖ KARALIUS, BET NEPAVYKO

Kai jėzuitų generolas Laynez sutiko atidaryti Braunsberge kolegiją, apie tą patį laiką (1563 m. gale) ruošėsi kelionei į Lenkiją popiežiaus nuncijus vysk. J. F. Comendone. Ir šį kartą į nuncijaus palydą bu-

vo paskirtas vienas jėzuitas, dar jaunas (28 m. amž.), vos tik studijas Romoje teologijos daktaro laipsniu baigęs čekas Baltazaras Hostovinas (Hostounsky). Jis nebuvo tokia iškili figūra, kaip kad anksčiau su popiežių pasiuntiniais į Lenkiją vykę jėzuitai A. Salmeronas ir P. Kanizijus; jo kažkodėl nemėgo ir pats vysk. Commendone. Bet savo nuolankumu, paprastumu ir apaštalinio veržlumu jis atkreipė į save daugelio didikų ir nedidikų dėmesį. Naudojosi kiekviena proga patyrinėti jėzuitų kolegijoms steigti galimybes. Kalbėjosi tuo reikalu ir su vysk. Protasevičium. Bet šis tik pasiskundė savo bėdomis: viskas kareivių ir eretikų nualinta, kad vos galys pats išsilaikyti, ir nieko nepažadėjo.

Vysk. Commendone visgi pavyko pri-

kalbėti karalių Žygimantą Augustą skirti reikiamą fundaciją kolegijai Vilniuje, kuri iš karto turėjo būti universitetinio lygio, su filosofijos ir teologijos fakultetais. Karalius pažadėjo; nuncijus 1565 m. pradžioje laiškais spaudė Romą, kad neatsisakytų. Įsikis ir popiežius Pijus V. Jėzuitai sutiko: "Jei pavasarį ten bus viskas paruošta, rudeniui apsiėmė pasiųsti kolegijai reikalingą personalą" — skaitome ordino sekretoriaus Polanco užrašuose. Tačiau tuokart nieko neįvyko. 1565 m. pavasarį Vilniuje pradėjo maištauti galingasis vaivada Radvilas Mikalojus Juodasis. Karalių prislėgė kitojie rūpesčiai kaip kolegijos steigimas. Tais pačiais metais paliko Lenkiją ir nuncijus Commendone, kuris buvo svarbiausias to plano judintojas.

Apie kultūrą apskritai ir lietuviškąją kultūrą

(iš 274 puslapio)

tos, kur jiems yra suteikiama maloni galimybė būti sudegintiems ant laužo.

Kultūrinės laisvės nėra ten, kur nėra pagarbos žmogui. Kai nebėra pagarbos žmogui, tai kultūrai irgi galas. Man vis kildavo klausimas, kodėl totalitarinės sistemos pabrėžia labiau tiesą, o ne žmogų? Buvau nustebintas savo atsakymu. Jos pabrėžia tiesą, kad galėtų neapkęsti žmogaus. Pagrindiniai du įsakymai, kuriais remiasi "įstatymas ir pranašai", liepia mylėti Dievą ir savo artimą, o apaštalas dar priduria, kad mes negalime mylėti Dievo, jei nemylime savo artimo. Kristus liepia mums mylėti žmogų, o ne tiesą. Jei reikia mylėti jį, tai reikia leisti jam bent būti žmogumi. Niekas nepadarė žmogaus žmogumi, kaip laisvė.

Kai kada su pagrindu apgailestaujame, kad mūsų kultūrinis lygis nėra toks, kokį norėtumėme matyti. Dėl to kaltos yra didžia dalimi išorinės aplinkybės. Nežinau, ar mūsų tautos istorijoje buvo toks laikotarpis, kada lietuvis nebūtų susidūręs su cenzūra? Reikia manyti, kad lietuvio pajėgumas kurti buvo didesnis už jo turimą laisvę kurti. Visi sutiks, kad šiuo metu mes esame labai reikalingi kūrybingų žmonių.

bet ar visi iš mūsų supranta, kad kūrėjai yra reikalingi laisvės. Išėivijoje mes susiduriame su keistu paradoksu. Mes gyvename svetimoje aplinkoje, kur durys yra plačiai atviros kūrybinei laisvei, bet savieji tas duris mėgina priverti. Nevienam kūrybinė laisvė ar laisvas žodis yra paneigiamas tėvynės meilės vardan, kai tuo tarpu tėvynės meilė turėtų būti laidas kūrybinei laisvei ir laisvam žodžiui. Atrodo, kad nepajėgiame suprasti, jog mes galime kalbėti įvairiais balsais ir būti viena tauta, ir jei mes skiriamės kai kuriais klausimais, tai dar nereiškia palaikyti priešą. Jokia kita sąvoka nėra mūsų taip piktnaudjojama, kaip tautinis drausmingumas. Jis dažnai atsiduoda partijos disciplina, kurią taip linksniuoją tarybinė spauda. Jei norime susilaukti generacijos, kuri pajėgtų suprasti save ir pasaulį, kuriame gyvena, tai mes turime palikti kūrėjus laisvus kovoti už tiesą, kaip jie ją mato. Jei mes nenorime mirti dvasiškai, tai turime leisti gimti naujoms idėjoms. Jei norime išlikti kūrybiškai pajėgūs, tai mums reikia ne avių bandos drausmingumo, o laisvės meile pagrįsto kūrybingumo.

(Pabaiga)

VYSK. PROTASEVIČIUS ĮSTEIGIA KOLEGIJĄ

Ko nepajėgė padaryti karalius, po poros metų įvykdė Vilniaus vyskupas Protasevičius. Žinoma, ne vienas jis, bet palaikomas ir gal raginamas miesto vaito A. Rotundo, kapitulos narių ir kitų Vilniaus katalikų, jau 1567 m. vasarą nusprendė iš savo išteklių sudaryti pilną kolegijos fundaciją. Tuoju numatė namus ir pradėjo juos ruošti jėzuitams gyventi ir mokyklai veikti (oficialiai juos nupirko už 4.000 kapų liet. grašių 1568 m. vasarą). Kai išgirdo, kad 1568 m. vasarą pas kard. Hozijų ir Braunsbergo kolegijoje lankosi jėzuitų provincijolas L. Maggio, rašė laiškus, maldavo, kad pasiųstų ką nors tuos namus perimti. Bet tokių prašymų jėzuitų vadovybė daug gaudavo, taip kad jau niekaip negalėjo visų patenkinti. Todėl neskubėjo ir su Vilniumi. Virš 25 metų patirtis parodė, kad svarbiau turimas kolegijas gerai išlaikyti negu vis naujų prisiimti. "Labai skaudu — rašė ordino sekretorius Polanco 1568 m. pabaigoje — kad negalime priimti Vilniaus vyskupo dosnios aukos; jis rašė, labai prašydamas (*con mucha instantia*), bet dėl darbininkų stokos negalime jo patenkinti... Teatsiunčia Viešpats į tokį didelį vynuogyną daug darbininkų jam dirbti". Vis vien vysk. Valerijono ir kard. Hozijaus pakartoti prašymai bent tiek paveikė ordino vadovybę, kad 1569 m. pradžioje pradėta dairytis, ką būtų galima pradžia į Vilnių pasiųsti. Ir sekančią vasarą jau visai konkrečiai nuiarta paskirti keturis asmenis, kurie Vilniuje perimtų vyskupo paruoštus namus.

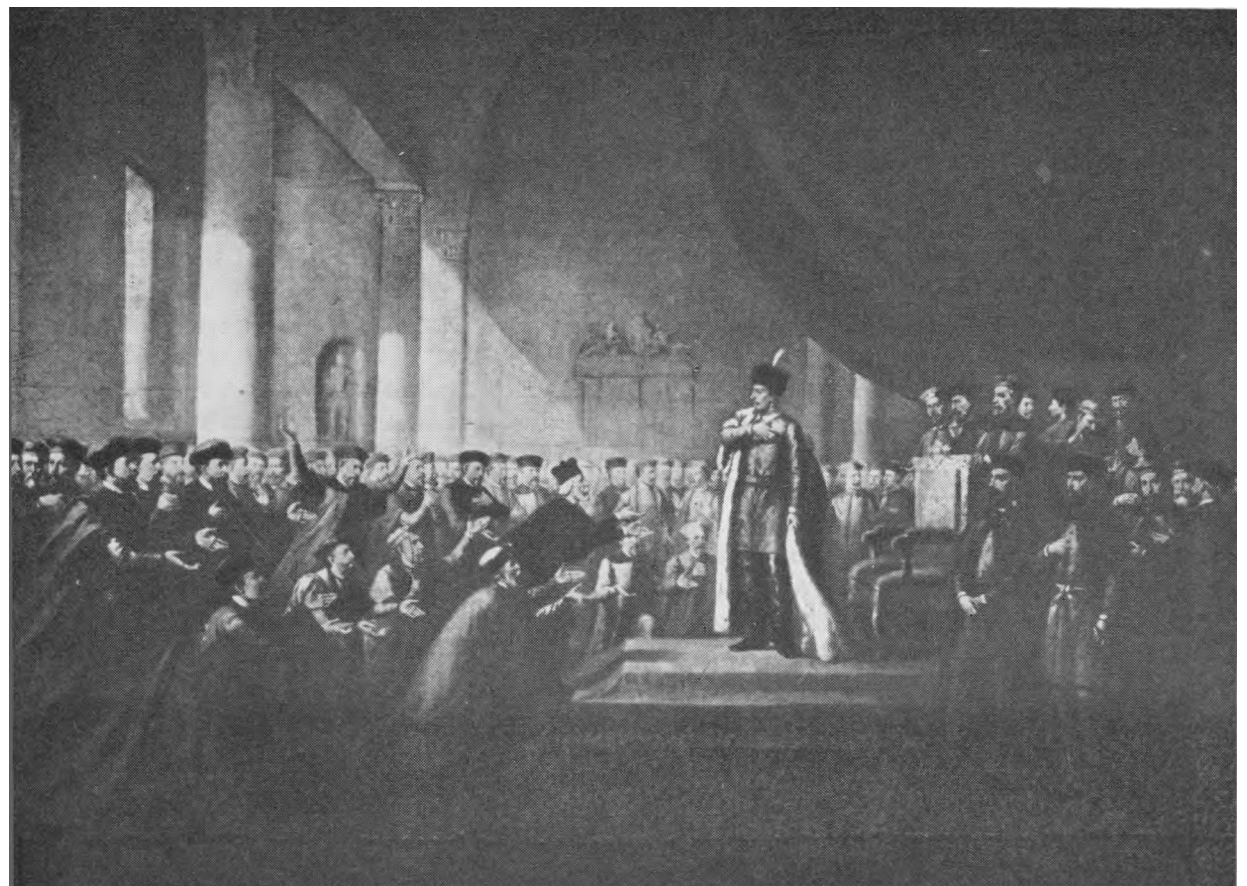
ATVYKSTA PIRMIEJI KETURI

Labai nudžiugo vyskupas, kad jo planai pradeda pildytis. Žinojo, kad, jei tik atvyks, pamatys, ką yra paruošęs, ir vietoje patirs, kaip jie yra reikalingi, turės pasilikti ir galutinai įsikurti. Tuoju pat pasiuntė į Braunsbergą (apie 400 km. nuo Vilniaus) arklius, vežimus ir savo sekretorių su kelionpinigiais. Keliautojų grupė iš Braunsbergo pajudėjo rugsėjo 15 d. Važiavo 4 jėzuitai, skirti pasilikti Vilniuje: 1) Baltazaras Hostovinas (apie kurį jau aukščiau buvo

kalba; jis buvo čekas, 34 m. amžiaus, jau kunigas, Romoje baigęs studijas teologijos daktaro laipsniu; jau pažino vysk. Protasevičių ir, šiam specialiai pageidaujant, buvo iškvieistas iš Olomouco kolegijos; jis turėjo vadovauti Vilniuje pasiliekančioms jėzuitams), 2) Andrius Bocatius (iš Sneek vietovės Frizijoje, Olandijoje; todėl šaltiniai dažnai jį vadina Andreas Frisius; 39 m. amžiaus, jau kunigas, tapęs jėzuitu Romoje 1552 m., dar šv. Ignaco, ordino įsteigėjo, laikais; ten pat Romoje gavęs laisvųjų menų magistro laipsnį), 3) klierikas Joakimas Petronellus (lenkas iš Mozūrų, 22 m. amžiaus, vos tik prieš dvejus metus Pragoje įstojęs į jėzuitus) ir 4) Andrius Zaleskis (lenkas nuo Varšuvos, irgi dar jaunas, broliukas padėjėjas; nepraėjus nė metams, mirė Vilniuje ir palaidotas, pirmas iš jėzuitų, Šv. Jono bažnyčios rūsyje). Šiuos keturis lydėjo viceprovincijolas Pranciškus Sunieris, ispanas, 37 m. amžiaus, ir jo kelionių palydovas brolis Vilhelmas Lambartas, anglas iš Northamptono, 37 m. amžiaus. Pastebėtina, kad nė vienas jų dar nebuvo pasiekęs 40 m. amžiaus, o vykdė tokį svarbų ir atsakingą darbą. Žmonės anuomet greičiau subręsdavo nuveikti didelius darbus, bet greičiau pasendavo ir numirdavo.

Bendralaikės Vilniaus jėzuitų kronikos smulkiai aprašo pirmų savųjų į Vilnių atvykimą. Štai kaip jie buvo sutikti: "Kai beliko iki Vilniaus trys mylios, viceprovincijolas ir kiti jėzuitai buvo pakviesti apsistoti viename Trakų prepozito dvare, kur vyskupo noru buvo duosniausiai pavaišinti. Ten pernaktvojus, sekantį rytą juos pasitiko raiti vyskupo dvariškiai ir keletas bajorų, kurie buvo pasiųsti keleivius palydėti į miestą. Tėvas viceprovincijolas atsisakė nuo tokios garbingos palydos ir norėjo pėsčias įeiti į miestą, bet niekaip negalėjo prikalbėti, kad raiteliai pirm jo jotų, ir turėjo lipsti į vežimą, nes tokia buvo vyskupo valia. Taip 1569 m. rugsėjo 28 d. įvažiavo į Vilnių,

279 psl. viršuje — Vilniaus universiteto fotografija. Apačioj — paveikslas, vaizduojas karalių Steponą Batorą, 1579 m. skelbiantį jėzuitų vadovaujamą Vilniaus akademijos įkūrimą.

beveik visiems miesto gyventojams išsiliejęs į gatves jų pasižiūrėti. Pasuko į rūmus, kurie buvo skirti kolegijai, nes taip jau norėjo vyskupas. Ten juos pasveikino ir priėmė vyskupo vardu kapitulos kanauninkai ir prelatai. Tą pačią dieną juos pasikvietė pas save vyskupas, ir visi pas jį nuėjo, lydimi vyskupo dvariškių. Tėvas viceprovincijolas ordino generolo, provincijolo ir visos vienuolijos vardu trumpa kalbele pasveikino vyskupą. Vyskupas panašiai trumpais žodžiais ir pro ašaras, kurios jam veržėsi iš džiaugsmo, pasveikino atvykusiuosius. Kad galėtų geriau susipažinti su mūsų ordino statutu ir nuostatais, davėme jam pasiskaityti Konstitucijas. Po to visi, vyskupo tarnų lydimi, sugrįžo į kolegijai skirtus namus".

Taip kronika aprašo tą pirmąją jėzuitų Vilniuje buvimo dieną. Jie pamatė, kaip gerai, gražiai ir patogiai viskas paruošta, kaip vyskupas nieko nesigaili, kad tik naujieji atvykėliai būtų patenkinti. Jie neturėjo virėjo: vyskupas davė savo tarną, jauną rusą belaisvį, vardu Paulių, kuris, ir dviems metams praėjus, vis dar minimas, kaip "labai naudingas darbams virtuvėje, duonai kepti, alui gaminti". Jiems reikėjo bažnyčios: vyskupas ryžosi pastatyti visai naują, nes šalia jėzuitams skirtų namų esančios Šv. Jono bažnyčios jos klebonas ir arkipresbiteris, ispanas Petras Roizijus, jokių būdu nesutiko iš kažkur atvykusiems vienuoliams perleisti. Tik vėliau — 1571 m. — karaliaus dekretu ši bažnyčia buvo prijungta prie kolegijos; tada atkrito ir naujos bažnyčios statymo reikalas.

Ordino vadovybė Romoje, gavusi iš savųjų tiksliai žinias apie vysk. Protasevičiaus kolegijai skirtą fundaciją, pagaliau sutiko ją priimti. Jau 1569 m. gruodžio 24 d. davė vyskupui teigiamą atsakymą. Sekančią vasarą kolegija buvo formaliai įsteigta ir tuoj pat pradėjo visu tempu veikti.

JĖZUITŲ VILNIUJE ĮSIKŪRIMO REIKŠMĖ

Minėdami šio istorinio įvykio — jėzuitų Vilniuje apsigyvenimo 400-tąsias metines, visi, kaip kas jėzuitų atžvilgiu ir bebūtų nu-

sistatęs, turi pripažinti, jog minimas įvykis turėjo plačią ir gilią pasėkų tolimesniame Lietuvos gyvenime. Tai buvo Vilniaus universiteto užuomazga, svarbios mokslinės bibliotekos pradžia (jėzuitai jau rado vyskupo jiems skirtus kelis šimtus knygų; sekančiais metais prisidėjo Vilniaus sufrageno Jurgio Albino po mirties palikta biblioteka ir pirmojo kolegijos rektoriaus Stanislovo Varševickio iš Poznanės atgabentos knygos; porą metų vėliau — didelė ir turtinga karaliaus Žygimanto Augusto biblioteka ir t. t.), aukštesniųjų mokyklų tinklo Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštystėje branduolys, lietuvių kalbos plataus vartojimo religinėse praktikose skatinimo ir pravedimo bei katalikybės Lietuvoje atsinaujinimo ir daugelio religinio bei kultūrinio gyvenimo papročių įvedimo išeities taškas.

Reikia pastebėti, kad išeivių jėzuitų kolegijos Vilniuje įsteigimo pirmoji priežastis ir pagrindinis tikslas buvo Lietuvos jaunimo mokymas ir auklėjimas. Apie 1581 metus rašyta kronika tai aiškiai sako. Ji prasižada lakonišku tvirtinimu: "Vilniaus kolegijos įsteigėjas (fundatorius) yra vysk. Valerijonas". Ir tuoj pat išskaičiuoja priežastis, kurios privedė prie kolegijos įsteigimo: "Pirmoji, stoka mokyklų ir mokytojų, kurie mokytų ir auklėtų Lietuvos jaunimą katalikų religijos dvasioje, o tai labai sėkmingai atlieka Jėzaus Draugija visoje Europoje". Kova su erezijomis ir schizmomis minima tik antroje vietoje. Mokyti ir auklėti, t. y. pozityviai dirbti, kurti ir statyti, atvyko jėzuitai į Lietuvą. Kad jie tai vykdė katalikiškoje dvasioje, savaime aišku. Įdomu pastebėti ir tai, kad Vilniuje ir kitose kolegijose mokėsi nemažas skaičius protestantų ir stačiatikių vaikų — ne jėga suvarytų, bet tėvų laisvai siunčiamų.

* * *

Trumpu straipsniu, gaila, negalima išgildinti visų svarbių problemų, susijusių su pirmųjų jėzuitų į Lietuvą atvykimu ir įsikūrimu. Bet ir šios kelios faktiškos pastabos rodo, kad ir šiandien dar verta prisiminti tokį reikšmingą mūsų praeities įvykį, kurio atspindžiai siekia iki mūsų laikų ir iki mūsų pačių.

POVATIKANINĖ BAŽNYČIOS PADĖTIS

II Vatikano susirinkimo laimėjimai ir problemos

Šiuo metu Bažnyčioje reiškiasi trys nusi-
statymai: pirmas yra tvirtas ir uždaras: iš-
laikyti ir nieko nekeisti. Aš drįsčiau tai va-
dinti stagnacija. Antra judėjimo forma yra
reforma, keitimas: keisti, bet ir išlaikyti
tęstinumą. Ir trečias judėjimo aspektas yra
revoliucija, drastiškas pakeitimas be tęsti-
numo... Revoliuciniu būdu keisti pasaulį
siekia ir veiks studentai. Šiame judėjime
dalyvauja ir daug katalikiško jaunimo
žmonių. Įdomus faktas, kad bent šiame
kontinente subyrėjo viso krašto amerikie-
čių katalikų ir protestantų studentų sąjun-
gos. Nebėra šiandien šiame kontinente nei
pas protestantus, nei pas katalikus visą
kraštą apimančių studentų organizacijų.
Tai keistas paradoksas...

NAUJOS SĄVOKOS IR FORMOS

Pažiūrėkime į kitus aspektus, kurie baž-
nytiniame gyvenime yra svarbūs. Štai vie-
nas jų — nuodėmės sociali dimensija. Kal-
bama apie korporacinę arba bendruomeni-
nę nuodėmę. Komunistinis veikimas, nusi-
teikimas, rasinis neteisingumas. Ar bent
vienas iš mūsų išpažįstame tokią nuodėmę?
Pavyzdžiui, jei mes korporacine — t. y.
plačiaja — prasme išnaudojame kitos ra-
sės žmones, ar mes išpažįstame rasinę
nuodėmę? Socialinė sąžinė yra mažai iš-
vystyta, nes Bažnyčia mūsų taip anksčiau
neauklėjo.

Be to, ar pastoracinė akcija nereikalaus
skirtingų išpažinties formų, tuo labiau, kad
kunigų pašaukimai yra nepaprastai suma-
žėję? Pavyzdžiui, jeigu šiandien kun. Šeš-
kevičius savo parapijoje Brazilijoje išklaustų
kiekvieno parapijiečio išpažintį, jam pa-
švęsdamas 5 minutes, jis niekad negalėtų
išeiti iš klausyklos... Ar sakramentinis gy-
venimas liks toks individualus, kaip iki šiol
buvo? Juk Gvatemaloje jau dabar kas sek-
madienį prie katedros krikštyja šimtus iš
karto, nes kunigas nebegali kiekvieną iš
eilės krikštyti. Ši problematika Bažnyčioje
yra ir ji šaukiasi sprendimo.

Yra šiandien ir visokių teologinių kryp-
čių. Taip, pavyzdžiui, bekofesinės Bažny-
čios klausimas. Paskui tas tvirtinama, kad
Dievas yra miręs — tas visas teologijos

VYTAUTAS VYGANTAS

Tęsinys iš pereinamojo numerio

SEKUNDĖS

AUGUSTINAS TIJŪNĖLIS

*Raudonas sekundžių
rodiklis
brūkšnelius vejas
elektrine jėga.*

*Tai belaikių amžių svoriu
užgulus amžinybė,
kaip deimantas,
rėžia
stiklą dabarties.*

*Nenuostabu, kad
kasdienė sekundė
tokia sunki.*

*O kas bepaliks?
Ar tik forma išrėžta?
Ar ir stiklas
anapus nuskris?*

*Išryškės
Jo šviesoje
tavo ir mano
amžinosios išvaizdos.*

ciklas, kuris jau dabar irgi yra miręs. Taip pat iškilusi nauja (daugiausia pas protestantus, nes pas katalikus toms idėjoms sunkiau iškilti) vilties teologija, akcentuojama ypač Tuebingeno profesoriaus Moltmann. Ir jis kalba grynai apie revoliuciją, apie krikščionišką revoliuciją, darant pakeitimus struktūroj, sistemoj, ekonomijoj, moralėj, religijoj. Jis jaučia, kad vilties teologija išsireiškia per veiksmus: negalime nuošaliai sėdėti ir laukti, kada nueisim anapus ir gausim savo atpildą, bet turim šiame gyvenime dalyvauti ir jį keisti.

LAISVĖ IR ATSAKOMYBĖ

Norėčiau padaryti keletą išvadų. Pirma, mano supratimu, II Vatikano suvažiavimas mus išlaisvino. Išlaisvino nuo visos eilės griežtų, struktūrinių formų. Mes esame laisvesni, turim mažiau baimės, randam daugiau galimybių išsireikšti. Kartu su laisve ateina ir tam tikra vienuma, atsakomybė, kuri katalikišką tikėjimą daro daug sunkesniu — sunkesniu žmogiškąja prasme, atsakingesniu individualia prasme.

Kai buvo pasakyta, kad penktadienį negali valgyti mėsos, nebuvo klausimo. O kaip mes dabar tą penktadienio auką įgyvendiname individualiai? Juk Bažnyčia reikalauja ir toliau savęs suvaržymo, bet ji palieka laisvę kiekvienam. Lengva tai pamiršti, bet mes tuo pačiu tampam lojalesni katalikai - krikščionys, kai užlaikom. Mano supratimu, tai džiugus paradoksas. Ir ne tik paradoksas, bet tam tikras laimingumas. Bet gyvenimas yra daug sunkesnis ir, man atrodo, kad tai aiškiausiai pajuntama kunigų problematikoj.

Kunigai buvo ugdomi labai ryškiuose rėmuose. Kai tie rėmai skilo arba buvo supurtinti, žiūrėkit, kiek mes praradom kunigų, kurie neišmoko susigyventi su tuo, ko jie siekia. Ir aš sutinku, kad kunigų gundymai buvo ypatingai dideli ir kad Bažnyčia neskyrė jokio dėmesio kunigui II Vatikano suvažiavime. Daugiausia vyskupams ir pasauliečiams, kunigus užmirštant. Bet faktas yra tas, kad šitam laisvės gyvenimui kunigas turėjo ypatingai sunkų pasipriešinimo galimumą.

Prancūzas Sartre sako, kad mes esam

pasmerkti gyventi laisvai. Ir jeigu Bažnyčioj šiandien nebus taip, kaip kunigėlis pasakė, bet taip, kaip aš turiu krikščioniškai gyventi — tai jau išeina problematika ir pasidaro daug sunkiau. Ir nenuostabu, kad šiandien žmonės krenta iš Bažnyčios, ypačingai iš abiejų kraštutinių. Tai tie, kurie mano, kad tik jie gali nuspręsti apie Bažnyčią, ar būdami labai radikalūs, ar labai nenorėdami Bažnyčios keisti.

KOKIA ATEITIS?

Ką mums duos ateitis? Tik vienas Dievas žino, kur ji mus nuves, koks bus naujosios krikščioniškosios išraiškos formatas. Tur būt, kada nors bus Bažnyčios suvažiavimas — aš manyčiau — laike 20 metų. Jo dienotvarkėj turėtų būti svarstoma ir apie kunigą bei kunigystę. Aš manau, kad už 20-30 metų mes gal turėsime visai skirtingus kunigus, kurie išsireikštų skirtinga forma, negu mes šiandien tai suprantame. Gal jis bus šalia mūsų įstaigoj dirbąs, kartu gyvenąs ir kartu savo pastoracinį darbą dirbąs. Toks dirbąs kunigas mūsų įstaigoj jau yra. Kunigų problematika yra didelė ir ji ieško sprendimo.

Aš vėl keliu sakramentinių klausimų problematiką ir ypač bendruomeninės nuodėmės sąvoką. Kitas klausimas — sąžinės problema, kuri, mano supratimu, šiandien pati jautriausia Katalikų Bažnyčioj, nes yra pastatyta labai sunkioj plotmėj. Gimimų kontrolės enciklika baltųjų rasėj iššaukė tą didelį sąžinės konfliktą (spalvotos rasės ne labai smarkiai reaguoja į šitą gimdymų kontrolę; gimdymų kontrolę jie laiko vakarų pasaulio išmislu dominuoti spalvotus žmones). Žiūrėkit, kaip vyskupai atsistoja prieš sąžinės ir Bažnyčios mokslo dileminį klausimą Belgijoj, Vokietijoj, Austrijoj, Olandijoj. Ši problema aiškiai reikalauja sprendimo, gilesnio žvilgsnio. Aš manau, kad, jeigu bus III Vatikano suvažiavimas, krikščionio sąžinė jame tikrai bus svarstoma.

Panašiais klausimais dr. Vyt. Vygantas pasisako šio "L. L." nr. "Atsakant" skyriuje, 288 psl.

KRIKŠČIONIJA

• **Detroito arkivyskupijos sinodo nutarimai**

Detroito arkivyskupijos sinodas jau pasibaigė. Apie jo, kaip pavyzdinio sinodo, kuriame dalyvavo ir lietuviai, eigą „L. L.“ buvo nemažai rašyta (ypač žr. str. „Lietuviai Detroito arkivyskupijos sinode“, 1968 m. birželio nr. 248 psl. ir liepos-rugp. nr. 291 psl.). Tad įdomu susipažinti ir su to sinodo nutarimais.

Prieš paskelbdamas nutarimus, iškilmingų mišių metu kardinolas John Deardan čia pat salėje viešai kreipėsi į pasauliečių, kunigų, vienuolių ir kitų sinodo komisijų pirmininkus, klausdamas jų, ar tie nutarimai išreiškia Detroito arkivyskupijos narių valią, ar buvo atsižvelgta į visų žmonių pageidavimus bei pasiūlymus. Iš visų jų gavęs teigiamus atsakymus, kardinolas iškilmingai paskelbė: „Vardan dvasinio sustiprėjimo Detroito arkivyskupijos paskirų narių ir krikščioniškos bendruomenės aš, John F. Dearden, pasiremdamas savo arkivyskupo teisėmis, iškilmingai skelbiu ir tvirtinu 1969 m. Detroito arkivyskupijos sinodo dokumentus“.

Sinodo nutarimų iškilmes ypač sudramatino visų 21 šv. mišių koncelebrantų tariami konsekavimo žodžiai visiems 7000 sinodo dalyviams jiems atsakinėjant, o po to 40-čiai kunigų visuose salės kampuose ir takuose dalinant komuniją, kurią priėmė tūkstančiai dalyvių.

Sinodo nutarimai buvo atspausdinti ir išdinti visiems sinodo užbaigimo dalyviams. Tie nutarimai yra daugiau ar mažiau bendro pobūdžio, tartum gairės, kuriomis vadovaujantis bus vėliau sudaromos smulkios taisyklės atskiroms sritims. Tos gairės labai suglaustai apima tūkstančius Bažnyčią atnaujinančių pasiūlymų, kurie Detroito arkivyskupijos narių buvo iškelti šio sinodo metu. Juose taipgi atspindi II Vatikano suvažiavimo gairės įvesti Bažnyčią į šių dienų modernų pasaulį.

Liturginė komisija pabrėžia, kad kiekviena

parapija sudarytų komitetą liturginiams klausimams svarstyti. Ši komisija sušvelnino daug liturginių ceremonijų — taisyklių. Nuo dabar vaikai galės priimti pirmąją šventą komuniją, kai, pagal klebono ir tėvų nuomonę, bus pakankamai subrendę, nebūtinai sulaukę tam tikro amžiaus. Išpažintis prieš pirmąją šventą komuniją nėra privaloma. Vaikai bus paruošiami pirmajai išpažinčiai tik sulaukę tinkamo amžiaus.

Šv. mišios seniau buvo atnašaujamos tik rytais, o dabar jos gali būti atnašaujamos kiekvienu metu — dieną ar naktį, prisitaikant prie parapijinių reikalų.

Vargonai pripažįstami kaip svarbūs liturgijoje, bet ir kiti Instrumentai gali būti naudojami, prisitaikant prie kultūros ir kitų susirinkusiųjų sąlygų. Chorai — mišrūs, vyrų, moterų ir vaikų — labai pageidaujami.

Kunigai pamaldų metu turi būti pagarbiai apsirengę, bet rūbų stilius ir medžiaga turi derintis prie besimeldžiančiųjų. Rūbai turi būti paprasti ir kuklūs.

Seniau smarkiai išpuošti bažnyčių pastatai labai skirsis nuo ateities bažnyčių, kurios turės būti paprastos, kuklios ir neprimenančios muziejų.

Pasauliečių komisijos paruoštomis taisyklėmis įkuriamą naują įstaigą — kardinolo atstovo pasauliečių reikalams, kuri turės teisę įgyvendinti visus šios komisijos pasiūlymus. Kitos taisyklės pabrėžia, kad rinkti pasauliečiai būtų nariais parapijų, vikariatų ir visos vyskupijos tarybų.

Kunigų komisija priėmė devynis arkivyskupijos įstatymus, kurių kai kurie jau įgyvendinami. Sudaromas kunigų senatas. Taipgi įkuriamą atstovo kunigams įstaigą, kuri tiesioginiai atstovaus kardinolą visiems kunigams. Ši įstaiga drauge su arkivyskupijos komitetu rekomenduos, kiek laisvo laiko, įskaitant atostogas, bus duodama kunigams. Kunigų senatas ir arkivyskupijos komitetas padės nustatyti ku-

nigų algų dydį. Taipgi kunigų komisija ragina, kad visi kunigai dalintųsi atsakomybe ir veikų bendruomeniškoje dvasioje, kurioje nėra vietos laipsniui ir privilegijai tose parapijose, kur yra daugiau kaip vienas kunigas, nors vienas iš jų ir yra paskirtas klebonu.

Vienuolių komisija nutarė sudaryti du arkivyskupijos vienuolių komitetus. Į vieną įeis tik vienuoliai broliukai ir vienuolės seselės, o į kitą tik vienuoliai kunigai. Vienuolių atstovai įeis į tų parapijų komitetus, kuriuose jie dirba. Šios arkivyskupijos vienuolynų viršininkai reguliariai susitikinės su pačiu kardinolu arba jo atstovu vienuolių reikalams.

Auklėjimo komisija siūlo ir toliau Katalikų Bažnyčiai išlaikyti, pagerinti ir net išplėsti katalikiškų mokyklų tinklą, ypatingai neturtinguose rajonuose. Taipgi siūlo, kad katalikų mokyklos būtų atviros visiems aplink jas gyvenantiems ir jas lankyti norintiems vaikams. Komisija pritarė įkūrimui naujos krikščioniško formavimo įstaigos, kuri prižiūrės auklėjimą vyskupijoje.

Komisija apylinkės reikalams siūlo paremti tas programas, kurios rūpinasi namų statyba nepasiturintiems šeimoms. Taipgi ragina išvystyti didesnę veiklą alkoholikų ir narkotikų vartotojų reikalu, taip kad jie būtų laikomi ne kriminaliniais nusikaltėliais, bet nesveikais žmonėmis. Ši komisija taipgi rekomenduoja, kad visos socialinės ir karitatyvinės organizacijos ir visos tos įstaigos, kurios rūpinasi vaikais, jaunuoliais, nevedusiomis motinomis ir seneliais, peržiūrėtų savo uždavinius bei programas ir nustatytų jų svarbumo eilę taip, kad svarbiausi reikalai būtų pirmiausia įgyvendinami.

Misijų komisija sudarė organą visiems misijų reikalams koordinuoti. Ji rūpinsis pasauliečių darbuotojų suradimu misijų kraštams.

Ekumeninė komisija nutarė, kad ekumenizmo principai privalo būti įtraukti į katalikų religines instrukcijas, knygas ir visas kitas katalikiško auklėjimo formas. Katalikai raginami vengti atversti kito tikėjimo žmones neprotiniais ar prievartos būdais. Įsteigta ekumeninė komisija, kuri turės būti pavyzdžiu visoms katalikiškoms įstaigoms. Kiekviena parapija turės nusistatyti, kaip ji bendradarbiaus su savo apylinkėje esančiomis kitų tikėjimų bažnyčiomis ir kviesti visus krikščionis dalyvauti savo katalikiškoje veikloje. Manoma, kad mūsų kunigų dalyvavimas įvairių tikybų kunigų organizacijose gali daug padėti tarpusavio susipratimui.

Administracinė komisija nutarė panaikinti tradicinę vyskupijos kanceliariją ir įsteigė vi-

kariatus, kuriems priklauso po 10-15 parapijų. Tai jau įvykdyta. Vikariatams vadovauja iš pačių kunigų tarpo rinkti vikarai, kuriems suteigiamos teisės, kurias anksčiau turėjo tik pats arkivyskupas. Vikarus rinko to paties vikariato visi kunigai bei vienuolių ir pasauliečių atstovai.

Taipgi administracinė komisija reikalauja, kad arkivyskupija kasmet paruoštų savo biudžetą, kuris privalo būti peržiūrėtas arkivyskupijos kunigų tarybos. Panašūs biudžetai privalo būti paruošti ir kiekvienai parapijai. Visi parapijiečiai turi tęsę dalyvauti parapijos reikalų sprendime, o visus parapijos reikalus turi tvarkyti parapijos rinkta taryba.

Tradicioniai Katalikų Bažnyčia yra žinoma kaip nelanksti ir griežta savo nusistatymuose, tačiau griežčiausi nauji įstatymai ir nutarimai

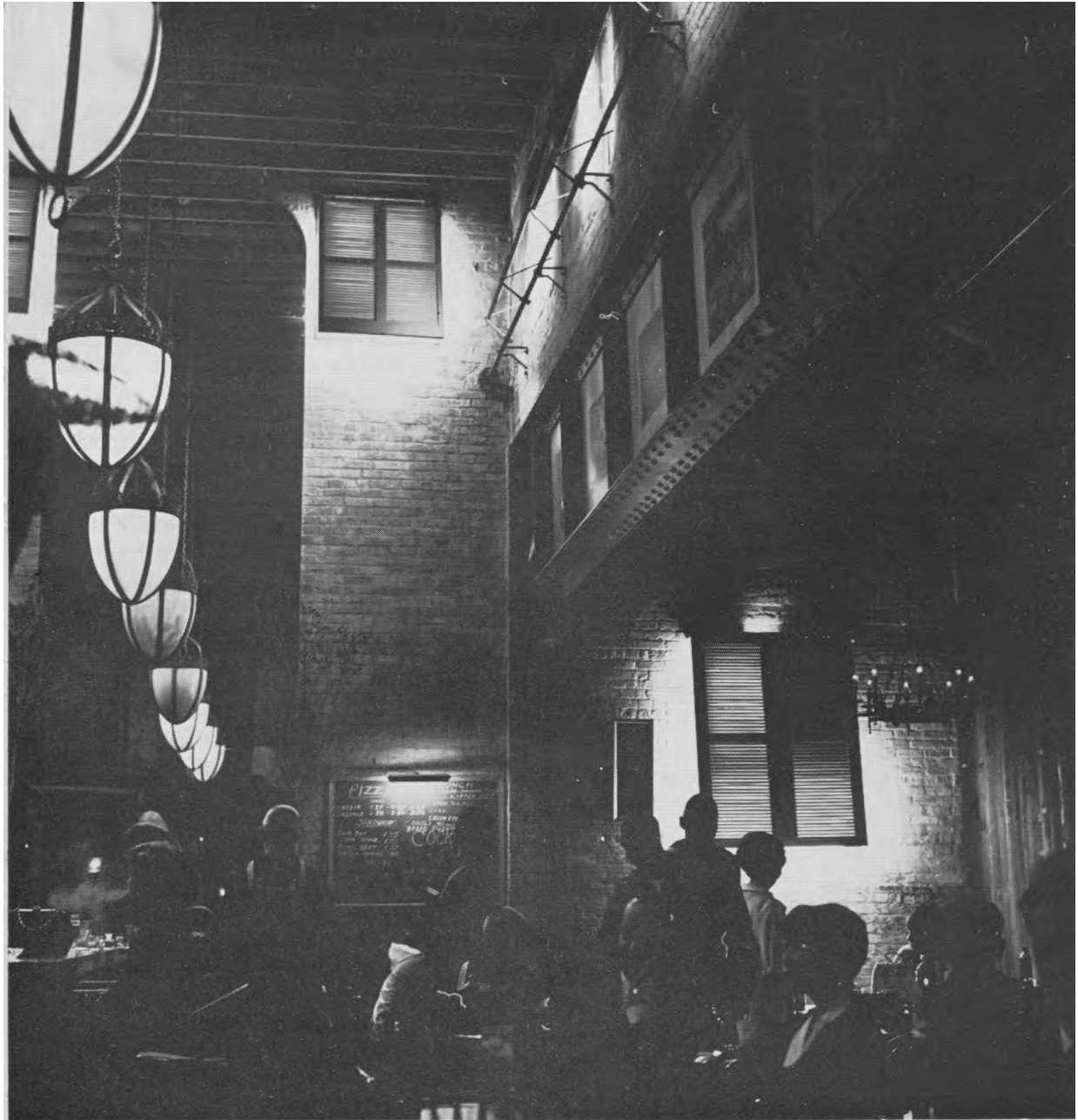
KAI, KAS yra gera, dvasiška bei šventinančio mano broliui žemiau ar šalia manęs kalno papėdėj, gali būti materialu, klaidinga ir bloga man. Tai, ką aš su pagrindu leidaus sau vakar, šiandien gal jau turiu atsisąžadėt. Ir atvirkščiai, veiksmai, kurie būtų buvę didelė išdavystė šv. Aloyzui iš Gonzagos ar šv. Antanui, gali būti man pavyzdžiu, jei noriu eiti tų šventųjų pėdomis. Kitais žodžiais tariant, siela gali grįžti pas Dievą tik praėjusi pro medžiagą savo specialiu keliu — tuo keliu, kuris gali būti laikomas nuotoliu, kuris skiria, bet taip pat ir keliu, kuris jungia.

Teilhard de Chardin

kaip tik yra nukreipti prieš tą Bažnyčios nelankstumą. Tas sinodo nutarimuose pabrėžiama net keletą kartų. Pvz. liturginės komisijos instrukcijose, kalbant apie naujas maldos formas, sakoma, kad nebūtų leidžiama toms naujoms formoms tapti amžiniais įstatymais.

Kardinolas John Dearden sudarė specialią komisiją, kuri prižiūrės, kad visi sinodo nutarimai būtų įgyvendinami, nors pabrėžė, kad tai nėra įsakymų ar draudimų rinkinys, bet iškilmingas dvasinis visų sinode dalyvavusiųjų susitarimas.

Vytautas Kutkus

LAŠAI

ALDONA ZAILSKAITĒ

*Ateik, mielasis,
Aš tau pasakysiu,
Kad šandien aš mačiau pūko lietaus lašus.*

*Jie nusileido lyg sparnais,
Ir buvo nubraukti dar neįgavę kvapo.
Jie nespėjo sužvilgėti mašinos stikle —
Jie atėjo ir išnyko.
Jie nevarvėjo stiklan trenksmo pribaugti.
Nes buvo jie jauni.
Ir jie nedaužė man akių.*

*Jie tiktai atsirado prie manęs.
Ir buvo nubraukti
— Švelniai.*

*Mielasis,
Ar tu man pasakysi.
Ko jie tokie lengvi.
Ne kaip kiti lietaus lašai?
Ar tu man pasakysi.
Kodėl jie liko nubraukti net nevarvėję?
Ar tu man pasakysi,
Kodėl kiti
Taip daužosi stiklan?*

ATSAKANT

ĮTAMPA BAŽNYČIOJ IR INDIVIDUALUS SPRENDIMAS

*"Laiškų Lietuviams" liepos-rugpiūčio ir šia-
me numeryje (žr. 243 ir 281 psl.) spausdino-
me dr. Vyt. Vyganto pastabas apie povati-
kaninę Bažnyčios padėtį, paimtas iš jo pa-
skaitos Čikagos lietuvių visuomenei. Apa-
čioj — jo atsakymas į vieną aktualų klaui-
simą po tos paskaitos.*

Savo pastabose minėjot, kad iš aggiorna-
mento, dvasinio atsinaujinimo, taško žiūrint,
negalima būtų skirstyti Bažnyčioj veikiančius
žmones į konservatyvius ir pažangiuosius.
Tačiau iš Jūsų kalbos apie stagnaciją, reformą
bei revoliuciją ir iš Jūsų duotų pavyzdžių aiš-
kiai matosi — nesvarbu, kokius žodžius bevar-
totume, kad kažkokia tai įtampa Bažnyčioj yra.
Prašau paaiškinti keletą tos įtampos aspektų ir
nurodyti, kaip mes josios atžvilgiu turėtume
laikytis.

Kęstutis Trimakas, S. J.

Spaudimas, kurį žmogus daro, yra visuomet
dviejų įtampų išdava. Negalima padaryt spren-
dimo, jeigu nėra bent dviejų galimybių pasi-
rinkti. Mano supratimu, tuomet nėra sprendi-
mo. Jeigu šiandien aš galiu tik per vienas du-
ris išeit, aš neturiu jokio sprendimo. Gali ap-
spręst, ar aš dabar eisiu, bet yra tik vienos du-
rys ir aš galiu tik per vienas duris išeit. Bet
jeigu yra suteiktos galimybės sprendimui, tai
aš darau sprendimą, ir tas sukuria naują įtam-
pą, ypačiai jeigu aš jaučiu tam tikrą konflik-
tą tarp tų galimybių.

Psichologine prasme kalbant, Bažnyčioj yra
tokių klausimų, kuriuose yra aiškių įtampų,
bet kai kurie žmonės to visai nejaučia. Pavyz-
džiui, visuotiniame Bažnyčios suvažiavime
kardinolas Ruffini, kalbėdamas apie pasaulie-
čius, pasakė, kad pasauliečiai neturi jokių tei-

sių; jiems tik ateit į bažnyčią ir aukoti. Vienas
Berlyno jėzuitas, apie tai rašydamas, sako:
"Man kyla mintis, ar šis arkivyskupas nesu-
maišė pasauliečių su mafija".

Taigi, šitam kardinolui, kuris yra vieno nu-
siteikimo ir jau turi sprendimą, nėra jokio pa-
sirinkimo. Tam gi žmogui, kuris dar ieško
sprendimo, susidaro tas sunkumas, kad šitoj
orientacijoje viena ir kita galimybė turi tam tik-
ro prasingumo. Įtampos mes neišvengsim.

Man atrodo, pas mus yra ta bėda, kai mes
bandom viską kategorizuoti. Čia padarė libera-
lai, čia padarė konservatoriai. Jeigu aš progre-
suosiu, tai aš automatiškai su jais einu. O jeigu
čia padarė konservatorius, čia padarė progresą,
tai tuo pačiu blogai. Šitas kategorinis spren-
dimas, mano supratimu, yra pati didžioji klaida
mūsų gyvenime. Mums reikia bandyti kiekvie-
ną atvejį spręsti iš tos problematikos, kuri tą
klausimą iškelia. Jeigu klausimas iškelia to-
kią problematiką, mes pagal tai ir klausimą
sprendžiam.

Aš būčiau linkęs siekti daugiau individua-
laus sprendimo, negu duoti atsakymą pagal
tam tikras kategorijas. Ir jeigu aš galiu taip
individualiai, suderindamas krikščioniškąjį
mokslą, savo sąžinę suderinti su Bažnyčios au-
toritetu, tuo pačiu aš bandau duoti atsakymą į
tą problemą. Tai čia yra grynai asmeninis at-
sakymas.

Dabar ar Bažnyčioj laikytis tų konservato-
rių, ar tų progresyviųjų, sunku pasakyti. Kad
ir tas kardinolas Alfrink; jis daugelio žmonių
laikomas progresyviu prieš 5-8 metus, o dabar
studentai labai nepalankiai į jį reaguoja. Iš
konservatorių taško žiūrint, yra kitas klausi-
mas apie gimdymų kontrolės encikliką. Mane
truputį baugina, kad Amerikos teologai po
dviejų valandų po popiežiaus paskelbimo ga-
lėjo parašyti raštą prieš tą encikliką. Sąžinė

reikalauja gilesnio ieškojimo, daugiau negu dvi valandas, daugiau negu dvi dienas. Yra gilus klausimas, labai įdomiai popiežiaus pastatytas. Kai kurių aiškinimu, jis nėra davęs atsakymo. Bažnyčia dar nėra išmokus pasakyti: "Ne, mes nežinom". Ir šitas popiežius dar nėra turėjęs tiek drąsos pasakyti: "Ne, mes nežinom ir neduosiu atsakymo". Bet pats tas faktas, jog jis jau yra pabrėžęs, kad sakramentinis išrišimas turi būti suteiktas tam, kuris priešinasi šitam mokslui, yra labai įdomus tokios primityvios psichologijos supratimo žmogui kaip man — tai išdava, kad jau yra suteikta tam tikra kontradikcija, kuri rodo, kad galutinio atsakymo Bažnyčia nežino. Tai yra mano interpreta-

cija. Bet šitas Vašingtono Katalikų Universiteto teologų stojimas piestu tokioj formoj, mano asmeniniu galvojimu, buvo per greit. Žinoma, tai jie darė pagal savo sąžinę, bet aš kvestijuoju tai.

Tačiau vienas dalykas yra aiškus: tol, kol mes gyvi esam, ir tol, kol bus Bažnyčia... mes būsime Bažnyčia, tol toj Bažnyčioj bus nuomonių skirtingumo ir tol tos dinamikos bus. Jos buvo ir prieš II Vatikano suvažiavimą... Pasižiūrėkit į Lietuvos gyvenimą tarp 1930-1940 metų. Visą laiką ta įtampa yra... Be jos nebūtų nei sprendimų... Aš manau, kad kategorinio atsakymo aš negalėčiau duoti.

Dr. Vytautas Vyngantas

AŠ TAVE

ATSIMENU...

LAIMA ŠVĖGŽDAITĖ

*Aš tave atsimenu...
Ar aš nebuvo tavimi pavirtus
Ir tu buvai mano šešėlis.
Kai buvau aš didi ir nesunaikinama?*

*Aš lyg ir atsimenu tavo žodžius...
Sakei, supraski pirmiausia savo likimą.
Neškis gilyn, gilyn tu į save,
Beskęsdamas matysi bekrastes nakties spalvas,
Nesuvaldomas dienų formas ir
Tarp teisybės ir fantazijos rasi tu prarają.
Taip! Bet kas dabar iš to?
Radau aš bedugnę ir su sąžine nebesusikalbu.
Kančia ir realybė yra viena
Arba kaip dvinukai.
Vienais rūbais apsivilkę.
Užtai dabar aš dustu pasaulio tuštumoj.
Kurią padaro žmonės.
Gyliai įkvėpdami ir
Dvasios neatleisdami...
Taip. Taip...
Aš tave puikiai atsimenu.
Tu gi esi mano pergyvenimų atsiminimai —
Tu esi ta vaiduoklė, kurią tuščioj rankoj
aš dabar laikau.*

ŠEIMA

SUTUOKTUVIŲ PAGRINDAS - MEILĖ

Laimingiausi lygiomis besidalinantieji

Gal visi sutiksime, kad gražiausia žmogaus gyvenime diena yra sutuoktuvės. Tai pradžia naujo gyvenimo su atrastu žmogumi, kurio stipriausiu pagrindu yra tik vienas žodis — meilė.

Kodėl mes įsimylime? Daugelis lengvai atsakys: tuomet buvau labai vienišas, arba pradėjau senti, gal labai jaunas buvau, pilnas energijos, gal pavargęs ir nusivylęs, gal iš džiaugsmo, gal iš nuobodulio, o gal pavasaris savo žavęsį išskleidė, gal rudens paskutinis lapas patrauklumą pastiprino...

Tokie įvairūs atsakymai, bet nėra taip lengvai išaiškinami. Sutuoktuvių žinovai bei nagrinėtojai seniai domisi šiuo klausimu ir bando sudaryti tam tikras išvadas. Kad meilė yra patraukimas, turįs didžiausios įtakos, su tuo mokslas pilnai sutinka. Tačiau giliau betyrinėjant, sugriaujami kai kurie žmonėse prigiję išsireiškimai; pavyzdžiui, kad begyvendami asmenys supanašėja. Pagal mokslo duomenis, jau pačioje pradžioje jie vienas kitą patraukia panašumu: religija, socialine padėtimi, išsilavinimu ir net išvaizda.

Bandoma įrodyti, kad moterys yra praktiškesnės savo gyvenimo draugo pasirinkime: nors ir jaučiančios lytinį patraukimą, pilnai juo nesivadovauja, nes žino, kad tai veda į šeimą; šeimai gi reikia duonos, pastogės ir pastovaus vaikų tėvo. Vyrų būk tai vadovaujasi vien tik lytiniu patrauklumu; vedę ilgiau gyvena už viengungius, mažiau serga ir daugiau turi draugų.

Kitas pasakymas, kad priešingumai traukia, irgi nėra tikslus, nes tyrinėjimai visai ką kitą rodo. Tik laikraščių pirmuose puslapiuose atrodant tokie ypatingi atvejai, nes jie kaip tik ir kelia nusistebėjimą. Imigrantai dažniausiai veda imigrantus, aukšti veda aukštas, išsilavinę ieško išsilavinusių, o turtingi randa turtingas.

Amerikos Šeimų Institutas savo temperamentų tyrinėjimo bandymais atskleidė gana

reikšmingų faktų. Per 5 metus beklausinėdamas tūkstančius vedusiųjų, surado, kad tik 47% moterų dominuojamos ir 61% vyrų dominuojamos santuokos yra laimingos; sugebančios gi dalintis lygiomis net 87% santuokų yra labai laimingų. Tai tikslus įrodymas, kad meilė santuokoje yra duosni ir dovanojanti.

Tėvai gal užsigautų, jeigu jiems primestumėm, kad jie prisidėjo prie savo suaugusių vaikų partnerių pasirinkimo. Juk šiais laisvės laikais niekas niekam negali parinkti ar įtaigoti. Tačiau parinkdami gyvenamąjį rajoną, aplinką, mokyklą, organizaciją, stovyklą, jie tuo pačiu prisideda prie savo vaikų partnerio išrinkimo. Čia ir bręsta jaunimas, beieškodamas panašaus į save, o pirmoji sąlyga įsimylėti ir yra panašaus žmogaus patrauklumas.

Sutuoktuvių žinovai tai tvirtina duomenimis: tik 8% visų suaugusiųjų lieka nevedę; kaimo mergaitės anksčiau išteka už miestietes; daugumas vyrų tik trejais metais vyresni už žmonas; iš dešimties susituokusiųjų net septyni yra savo etninės ir religinės grupės tarpe. Kolegijose praveisti tyrinėjimai parodė, kad mergaitės draugauja su 12 jaunuolių, bet pasiperša tik du. Populiariausia mergaitė draugavusi net su 75 jaunuoliais, bet jai pasipiršo tik trys.

Įvairiai žmonės bendrauja ir įvairiai mylisi, bet pats stipriausias meilės ryšys yra tarp susituokusiųjų. Prieš užmaudami tą daug pasakančią žiedą, bandome sau įsikalbėti, kad iš milijonų išsirinkome vieną, vienintelį asmenį. Jeigu sustosime giliau panagrinėti, kas tuomet tikrai vyko, gal ir mes bandysime prisiminti: gal buvome priblokšti, gal tikėjome ateitimi, gal pavasaris apsvaigino, gal rudens lapas ilgesį sukėlė, o gal ir niekas kitas neatrado... O mokslininkai ir toliau nagrinės, rašys, klausinės ir darys išvadas ar, parėmę savo santuokas tuo vienu žodžiu “meilė”, sugebėjome ją gyvenime įrodyti.

Paruošė Gailutė Valiulienė

KITAM KERŠTAUJANČIAI SUPYKUS

Kaip suprasti kito polinkius ir atstatyti darną

Vienas emocinio nesubrendimo pasireiškimų yra ilgiau ar trumpiau užsitęsias kerštaujas užpykimas. Tokiuo užpykimu siekiama atsiskaityti dėl kito tikrai padaryto ar tik įsivaizduoto blogio.

Vedybose tokiems užsitęsusiems užpykimams ir kerštavimams yra begalės progų. Normaliai netobulam vyrui ar žmonai kasdien pasitaiko padaryti ką nors tokio, kas kito, nesubrendusio, gali būti išsiaiškinta, kaip užgaulus elgesys. Blogiausia, kai toks kerštavimas išsivysto į „šaltąjį karą“ — į visišką tylą ir absoliutų šaltumą.

„Marriage“ žurnale (šių metų balandžio nr.) yra pateikiamos sugestijos tokiam vedybiniam partneriui, kuris iš kito patiria tokius užpykimus.

Pirmiausia, tokius užpykimus kitame reikia suprasti ir priimti, kaip partnerio nesubrendimo ženklą ir asmeninį poreikį-polinkį, kuris parodo, kad jam kažko kito reikia, būtent, pripažinimo. Nuostabūs pasikeitimai yra įvykę tose situacijose, kuriose toks partneris, užuot jautęs menkavertiškumą ar savigarbos stoką, pajunta pasisekimą, įvertinimą. Pyktis ir kiti nesubrendimo ženklai pradingsta. Taip, pavyzdžiui, atsitinka moteriai, kuri nuoširdžiai vyro pagiriama už josios virimo meną, kad jai „nebereikia“ griebtis supykimo priemonių.

Antra, kada vedybinis partneris pasirodo taip supykęs, reikia reaguoti neperdėtai, bet atitrauktai. Taip išmokti tegalima palaipsniui, didele kantrybe. Moterys daugiau palinkusios tokiais atvejais per daug reaguoti. Jos taip užgaunamos užgaulaus vyro, kad tebando apsiginti ir dėl to dar labiau susijaudina.

Trečia, negalima bandyti partnerį „ištraukti“ iš pykčio vien protiniais išvedžiojimais. Užpykęs partneris tada paprastai negali ir nenori priimti kito nuomonės. Tuo metu daug svarbiau pasistengti suvaldyti savo jausmus, negu bandyti perkalbėti supykusįjį ir įtikinti, kad jis yra klaidoj.

Ketvirta, tiesioginė nesusipratimo priežastis turi būti pašalinta savaime ir natūraliai. Daug asmenų, stengdamiesi įrodyti savo „tiesą“, o kito „netiesą“, bando kad ir kažin kaip argu-

mentuoti, kad tik įrodytų savo pranašumą. Nė vienas jų nelaimi. Paprastai tokio „įrodinėjimo“ vienintelė pasekmė tėra tolimesnis ir dar gilesnis nesutarimas.

Penkta, negalint argumentais pašalinti nesutarimo, reikia išmokti „atsitolinti“ nuo pykčio ir ypač nuo jį „sukėlusios“ situacijos, sutelkiant dėmesį į šeimyninio gyvenimo konstruktyvias puses. O tokių konstruktyvių aspektų yra kiekviename vedybiname ryšyje, nebent jis jau tapo visiškai sunaikintas. Paprastai vis dėlto yra tokių bendro gyvenimo aspektų, kuriose pora gali sutarti, patirti abipusę šilumą, pasipirtį ir paskatą. Kai užpykęs partneris yra jau pasiruošęs priimti meilę iš kito, visas „reikalas“ užpyti ir kerštauti praeina.

Lygiai kaip yra tikrų ar tariamų „šešėlių“, kuriuos išpūtus ar į kuriuos vien žvelgiant, galima atrasti priekabių, taip yra ir pragiedrulių, į kuriuos atsigrįžus vėl galima darniai sugyventi. Reikia tik vienas kitam tuos pragiedrilius nurodyti — pasiklydus, į juos vėl nuvesti. Tokiu būdu nesubrendimo ribos pergalingos ir tikra vienybė pasiekama.

Paruošė K. T.

Lietuvių Švietimo ir Šeimos Metų proga Lietuvių Bendruomenė skelbia vaju, kad ši rudenį į lituanistines mokyklas įsirašytų kuo daugiau vaikų ir jaunuolių. Į tai kreipiame mokyklinio amžiaus vaikus turinčiųjų tėvų dėmesį, prašydami suprasti savo atsakomybę ir, jei tik atitinkama lituanistinė mokykla apylinkėj yra, įrašyti į ją savo vaikus, pirma juos atitinkamai nuteikus.

JAUNYSTĖ

JAUNOJI KARTA KALBA EILĖMIS

Lietuvių jaunoji karta išeivijoje eilėmis kalba retai. Dėl to tos eilės yra labai brangintinos. Šiame "Laiškų Lietuviams" numeryje yra surinkti keli eilėraščiai. Jais jaunieji autoriai išreiškia savo nuotaikas apie laiką (Augustinas Tijūnėlis, "Sekundės", 282 psl.), skausmą (Rasa Šilėnaitė, "Augo krūmas raudonų uogų", 294 psl.), praeities pergyvenimus (Laima Švėgždaitė, "Aš tave atsimenu", 290 psl.) dangaus pėdsakus žemėj (Sesuo Ona Mikailaitė, "Sename sode", 294 psl.) ir apie jaunus "pūko lietaus lašus" (Aldona Zailskaitė, "Lašai", 287 psl.).

SENAME SODE

SESUO ONA MIKAILAITĖ

*Kelios kreivos obelys —
sodo iliuzija,
o vis vien sniegas kvepia žiedais...*

*Žiedai ir žiedai ir žiedai
juodoj žemėj
pėdsakai...*

*Kvapas po lietaus —
esencija ne žemės,
bet vis dar ne dangaus...*

*Krinta obels žiedai,
o aš vis laukiu
obels žiedų...*

*Pirmyn — atgal, pirmyn — atgal
supasi šaka —
nulaužta...*

AUGO KRŪMAS

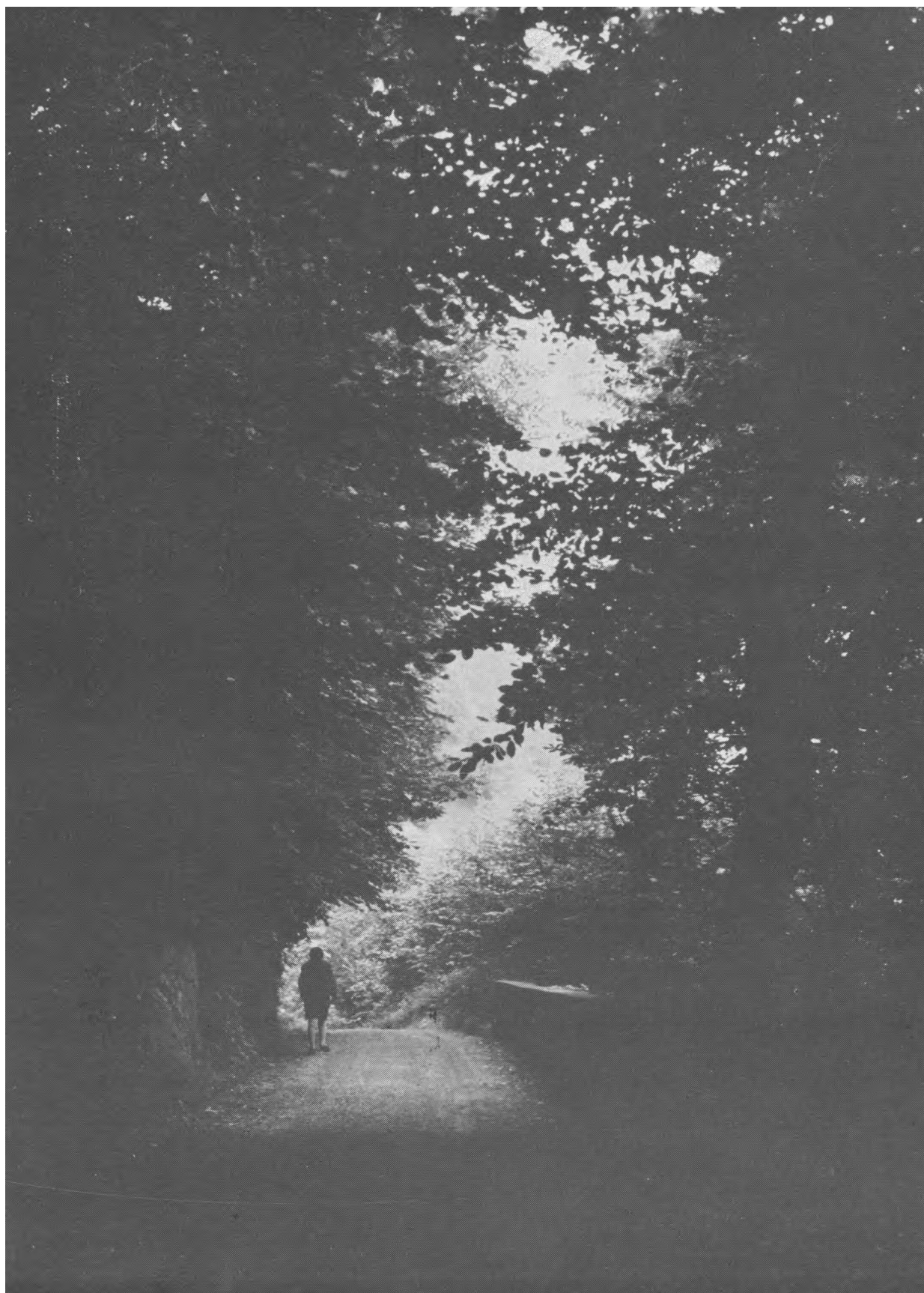
RAUDONŲ UOGŲ

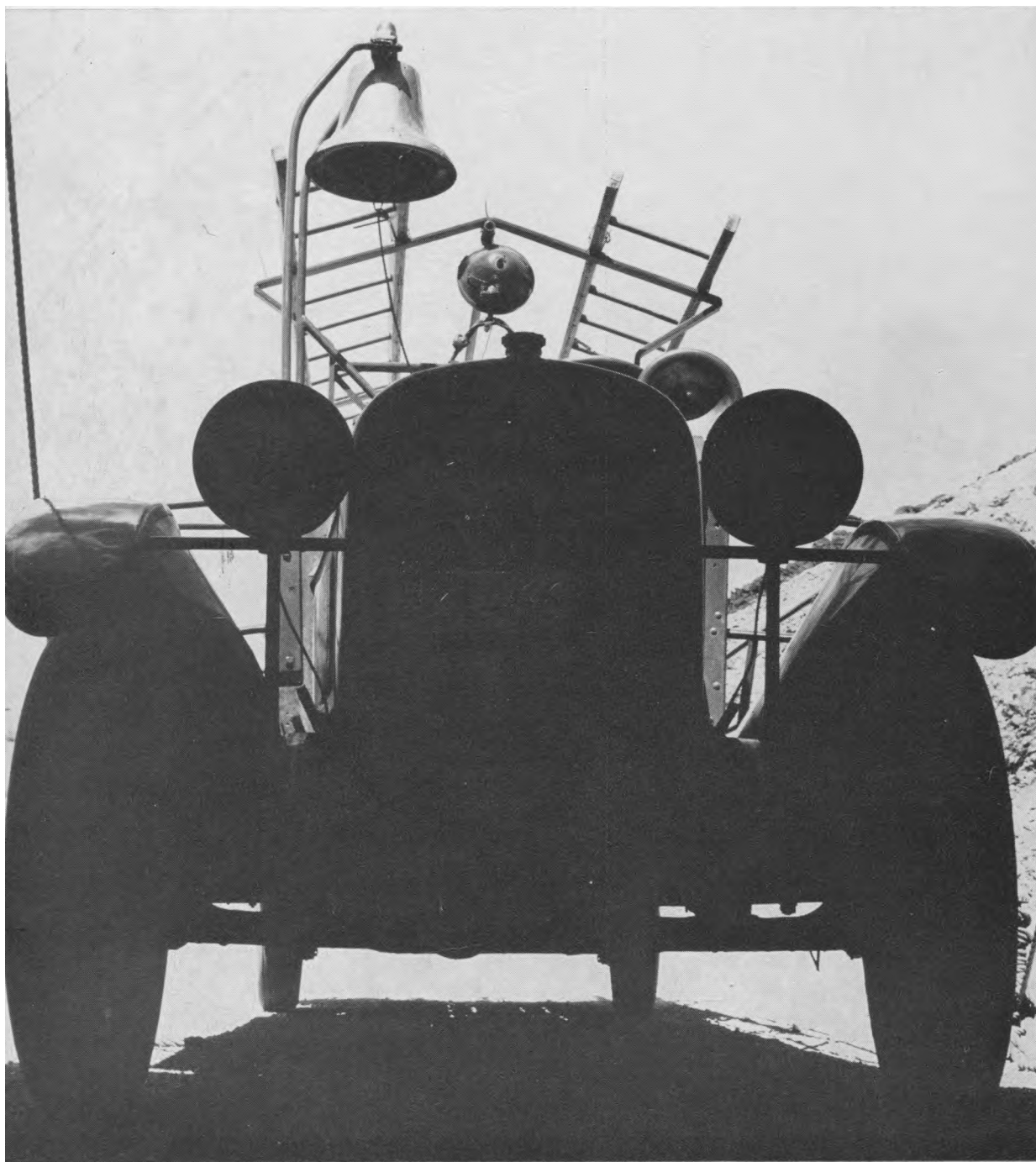
RASA ŠILĖNAITĖ

*Augo krūmas raudonų uogų
kaip kraujo lašai.*

*Ir aš galvojau, iš kur tos uogos
kaip kraujo lašai.*

*Ir siekiau skint raudoną uogą...
ranką į krūmus... raudoną uogą —
ir sužinojau, iš kur tos uogos
kaip kraujo lašai.*

Kadaise buvau pažiba.

ŠYPSANTIS

VYRAS IR ŽMONA

ISITIKINĖS

- Ar pažįstate mano žmoną?
- Dar neturėjau tokio malonumo.
- Malonumo? Tai tada iš tikro jos visai nepažįstate.

PAS GYDYTOJĄ

- Jūsų žmonos nervuotumas nepavojingas. Ji su juo gali išgyventi iki šimto metų.
- O aš? — susirūpinęs užklausia vyras.

ABU NUKENTĖJE

- Lovoje gulįs subandažuotas pacientas klausia kaimyninėje lovoje dejuojančio aplipintu veidu ligonio:
- Kas tamstai atsitiko?

UŽ TĄ PATĮ

- Tardomasis į tardytojo patarimą atvirai ir sąžiningai atsakinėti į visus klausimus, nieko nemeluojant, pasakė:
- Negaliu šitaip atsakinėti.
 - Kodėl? — paklausė tardytojas.
 - Todėl, kad už tai vos prieš metus buvau pasodintas kalėjiman ir ką tik iš jo išėjau...

ATSAKINGAS

- Darbdavys darbo ieškančiam darbininkui:
- Aš į savo darbovietę priimu tik atsakingus darbininkus.

Darbininkas: — Aš kaip tik toks esu. Visuo-

met, kai tik darbe atsitinka kokia velniava, tai man tenka atsakyti.

PRIKLAUSO NUO GREIČIO

- Stovyklautojas paklausė gidą:
- Ar tiesa, kad meškėnas nepuls žmogaus, nešančio baterinę lemputę?
 - Gidas atsakė:

- Nagi taip atsitiko, kai atsisakiau žmonai pirkti automobilio.

- Ak, taip... O man taip atsitiko, kai savo žmonai automobilį nupirkau...

Parinko Pr. Alš.

APDAIRUMAS

- Žmona vyrui: — Daugiau to nebegaliu pakelti. Išvažiuoju pas motiną. Duok bilietui nusipirkti 70 dolerių.

- Vyras: — Betgi bilietas kainuoja tik 35 dol.

- Žmona: — O su sugrįžimu?...

NETURĖJO PROGOS

- Koks buvo mirstančiojo paskutinis žodis?

- Jis negalėjo pratarti žodžio, nes šalimais buvo jo žmona...

- Tai priklauso nuo to, kaip greitai žmogus neš lempą.

DAILININKO SĄSKAITA

- Vienas Vašingtono mieste gyvenęs dailininkas už priemiesčio bažnyčios meno darbų restauravimą klebonui parašė tokią sąskaitą:

1. Pataisiau dešimt Dievo Įsakymų — 6.25 dol.

2. Nužibinau Pontijų Pilotą ir idėjau jam vieną priekinį dantį — 1.80 dol.

3. Atnaujinau rojų, perstačiau žvaigždes ir nuvaliau mėnulį — 9 dol.

4. Pataisiau skaistyklą ir atnaujinau žuvusių sielas — 4.20 dol.

5. Paryškinau peklos liepsnas, velniui uždėjau naują kairįjį ragą ir nuvaliau uodegą — 14 dol.

6. Dvi valandas užtrukau prie įvairių darbų praeiktiesiems — 3 dol.

7. Nuvaliau Balaamo užpakalį ir uždėjau jam naujus batus — 2.10 dol.

8. Adomui ir Ievai prisegiau naujus lapus — 0.38 dol.

ANAPUS

JEI GRĮŽČIAU Į RUSIJĄ, IŠEIČIAU IŠ PROTO

Iš Sovietų Sąjungos pasitraukusio rašytojo A. Kuznecovo išpažintis

Pabuvęs tik 4 dienas Londone, žinomas rusų rašytojas Anatoly Kuznecov paprašė anglų vyriausybės, kad leistų jam pasilikti Anglijoje, nes nenorįs grįžti į Rusiją. Kuznecov buvo komunistas, Sovietų Rašytojų Sąjungos narys, 4 romanų autorius ir kelių laikraščių bendradarbis. Šių metų liepos mėnesį Sovietai, prašalinę poetą Evtušenko ir kitus du rašytojus iš jaunimo laikraščio "Junost" redakcijos, pakvietė Kuznecovą į to žurnalo redakcijos kolektyvą. Štai kaip aiškinasi Kuznecov, kodėl jis nenori grįžti į Rusiją.

Sakysi, kad tai neįmanoma suprasti. Kodėl rašytojas, kurio knygos išpirtos milijonais ir kuris yra labai populiarus ir pasiturintis, staugiai nutarė negrįžti į tą kraštą, kurį jis myli?

Aš praradau viltį. Aš negaliu tenai gyventi. Tas jausmas yra stipresnis už mane. Tikrai, aš negaliu tenai gyventi. Jei aš vėl grįžčiau į Rusiją, išeičiau iš proto. Jei nebūčiau rašytojas, gal galėčiau tą gyvenimą pakeisti. Bet kadangi esu rašytojas, aš negaliu. Kai rašau, jaučiu, kad mano gyvenimas turi prasmę. Nerašyti man yra tas pats, kaip žuviai neplaukti. Kiek tik atsimeinu, aš visuomet rašiau. Aš rašau jau 25 metus.

Per tuos 25 metus nei vienas mano kūrinys nebuvo Sovietuose atspausdintas taip, kaip jį parašiau. Politiniais sumetimais Sovietų cenzūra ir leidėjai trumpina, keičia ir iškreipia mano kūrinius taip, kad aš jų negaliu atpažinti. Arba jie neleidžia spausdinti. Kol buvau jaunas, turėjau vilties. Bet kiekvienas mano kūrinio pasirodymas buvo priežastis ne džiaugsmo, bet liūdesio, nes mano sukurti dalykai pasirodydavo tokioje negražioje, klaidingoje ir nelaimingoje formoje, kad aš nedrįstu pasižiūrėti žmonėms į akis. Parašyti gerą knygą Sovietuose yra labai paprastas daly-

kas. Tikras vargas prasideda vėliau, kai bandai ją išleisti. Per paskutinį dešimtmetį gyvenau nuolatinėje, neišvengiamoje ir neišrišamoje kontradikcijoje. Pagaliau aš pasidaviau.

Paskutinį savo romaną, vardu "Ugnis", rašiau be jausmų širdyje, be tikėjimo ir be vilties. Žinojau iš anksto, kad jei ir spausdins tą romaną, išpiaus visa, kas žmogiška, ir geriausiai atveju tas veikalas pasirodys kaip menkavertis "ideologinis" kūrinys. Iš tiesų taip ir buvo.

Aš priėjau prie to, kad nebegalėjau rašyti, miegoti ir kvėpuoti.

Rašytojas pirmoje vietoje yra menininkas, kuris stengiasi įsigilinti į nepažįstamą pasaulį. Jis turi būti taurus, objektyvus ir laisvas kurti. Tai yra savaime suprantami dalykai. Bet kaip tik tai draudžiama Sovietuose.

Menininkų laisvė Sovietuose reiškia laisvę šlovinti Sovietų sistemą bei komunistų partiją ir raginti liaudį kovoti už komunizmą. Tos laikysenos teoretinė bazė yra Lenino straipsnis, parašytas prieš 60 metų. Jis vadinasi "Partijos organizacija ir partijos literatūra". Ten sakoma, kad kiekvienas rašytojas turi būti partijos propagandistas. Jo pareiga yra priimti šūkius iš partijos ir daryti jais propagandą. Tai reiškia, kad Rusijos rašytojai yra priversti:

a) Arba priimti tą idiotišką pažiūrą ir neklausyti savo proto ir sąžinės. Jei Stalinas valdo, tai šlovink Staliną. Jei komunistai įsako sėti kukurūzus, tai rašyk apie kukurūzus. Jei jie nutaria atidengti Stalino nusikaltimus, tai juos atidenk. Jei jie nustojo kritikavę Staliną, tai ir tu nustok. Rusijoje yra labai daug rašytojų, kurie taip daro.

Bet tikrasis gyvenimas nedovanos žmogui, neklausančiam savo sąžinės. Sovietų rašytojai pasidarė cinikai bei dvasios paliegėliai ir jų paslėptas gailestis, kad niekais paleido savo talentą, taip juos griaužia, kad jų gyvenimas pasidarė tikra karikatūra. Tur būt negalime sugalvoti didesnės bausmės, kaip praleisti visą savo gyvenimą drebant, verkiant, ieškant pras-

mės paskutinio partijos įsakymo ir bijant, kad nepadarytumei nei mažiausios klaidos.

b) Rašyti taip, kaip leidžia talentas ir sąžinė. Šimtu procentų būk tikras, kad toks veikalas nepasirodys. Jis bus palaidotas. Galimas daiktas, kad ir pats rašytojas bus sunaikintas. Liūdna, kad tuo atžvilgiu Rusija turi seną tradiciją. Geriausieji Rusijos rašytojai visuomet buvo persekiojami, šaukiami teisman, nužudyti arba priversti nusižudyti.

c) Stengtis rašyti "kiek galima" teisingiau. Pasirinkti "nepavojingas" temas. Rašyti perkelta prasme, alegoriškai. Ieškoti cenzūroje plyšių. Platinti parašytą, bet neatspausdintą veikalą iš rankų į rankas. Daryti, kas įmanoma. Aš buvau vienas tų, kuris pasirinko šį trečią kelią. Bet apsirikau. Spaudos cenzoriai visuomet norėjo mane paklupdyti. Mano troškimas išgelbėti ką nors, ką norėjau pasakyti skaitytojams, reiškė, kad mano atspausdinti veikalai nebuvo nei tikra literatūra, nei šlamštas, bet kas nors tarp jų.

Nors aš labai protestuodavau arba bandydavau ką nors įrodyti, bet tai prilygo tik be-reikalingam galvos daužymui į sieną. Sovietų literatūrą kontroliuoja ignorantai, cinikai ir žmonės, kuriems literatūra yra svetimas dalykas. Bet jie labai gerai pažįsta paskutines partijos vadovybės dogmas ir jos instrukcijas. Man jie buvo nepasiekiami. Evtušenko stengėsi šį tą laimėti. Solzhenitsyn pasiekė daugiau, bet jau viskas baigta. Plyšiai buvo pastebėti ir užmūryti. Rusijos rašytojai dar teberašo ir tikisi. Bet tai yra tik sapnas.

Mano manija buvo praleisti ketvirtį šimtmečio, svajojant apie geresnį rytojų (kuris Sovietų rašytojams neįmanomas), kada galėsiu rašyti ir spausdinti savo kūrinius be jokio varžymo ir be baimės. Nepasmaugti savo paties dainos. Rašyti, negalvojant apie partijos nuostatus, valdžios paskirtus leidėjus ir politinius cenzorius. Nedrebėti kiekvieną kartą, kai kas pasibeldžia į duris. Neslėpti rašinių žemėje, kol nenudžiūvo rašalas. O, kiek aš iškasiau duobių, slėpdamas konservų indus, pilnus "pavojingų" ir "nepatikimų" rankraščių. Negalėjau jų laikyti stalčiuje, nes kiekvieną kartą, kai nebūdavau namie, policija galėjo įsilaužti, iškrėsti butą, juos sukonfiskuoti, kaip atsitiko Solzhenitsynui ir kitiems. Mano stalas net neturėjo stalčių. Rusijos žemė buvo mano stalas ir slėptuvė. Mane tikrai apsėdo noras pamatyti atspausdintus mano veikalus taip, kaip aš juos parašiau. Aš norėjau juos pamatyti bent kartą. Paskui tegul jie daro su manim, kaip nori. Taip, ta prasme aš sirgau, aš buvau maniakas.

Kai buvau vaikas, mačiau, kai Stalino laikais, 1937 m., buvo deginamos knygos. Mačiau deginamas knygas 1942 m. okupuotame Kijeve Hitlerio laikais. Dabar Dievas teikės taip su-tvarkyti, kad ir aš žinau, jog ir mano knygos deginamos. Kadangi apleidau Sovietų Rusiją, žinoma, mano knygos bus taip pat sunaikintos. Iš tiesų, aš meldžiuos, kad visos mano knygos iki paskutinės būtų sunaikintos. Kadangi jose nėra to, ką aš tikrumoje parašiau ir norėjau pasakyti skaitytojams, jos nėra mano. Aš jų išsiginu.

Taigi, aš viešai ir neatšaukiamai išsiginu viso to, kas buvo atspausdinta "Kuznecovo" vardu Sovietuose ir kituose kraštuose. Aš iškilmingai išpažįstu, kad Kuznecovas yra nedoras, konformistas, bailus rašytojas. Aš atsisakau to vardo. Aš noriu būti doras žmogus ir taurus rašytojas. Visi mano veikalai, spausdinami nuo šios dienos, bus pasirašyti "A. Anatol" vardu. Prašau jūsų laikyti tik tokius veikalus manaisiais.

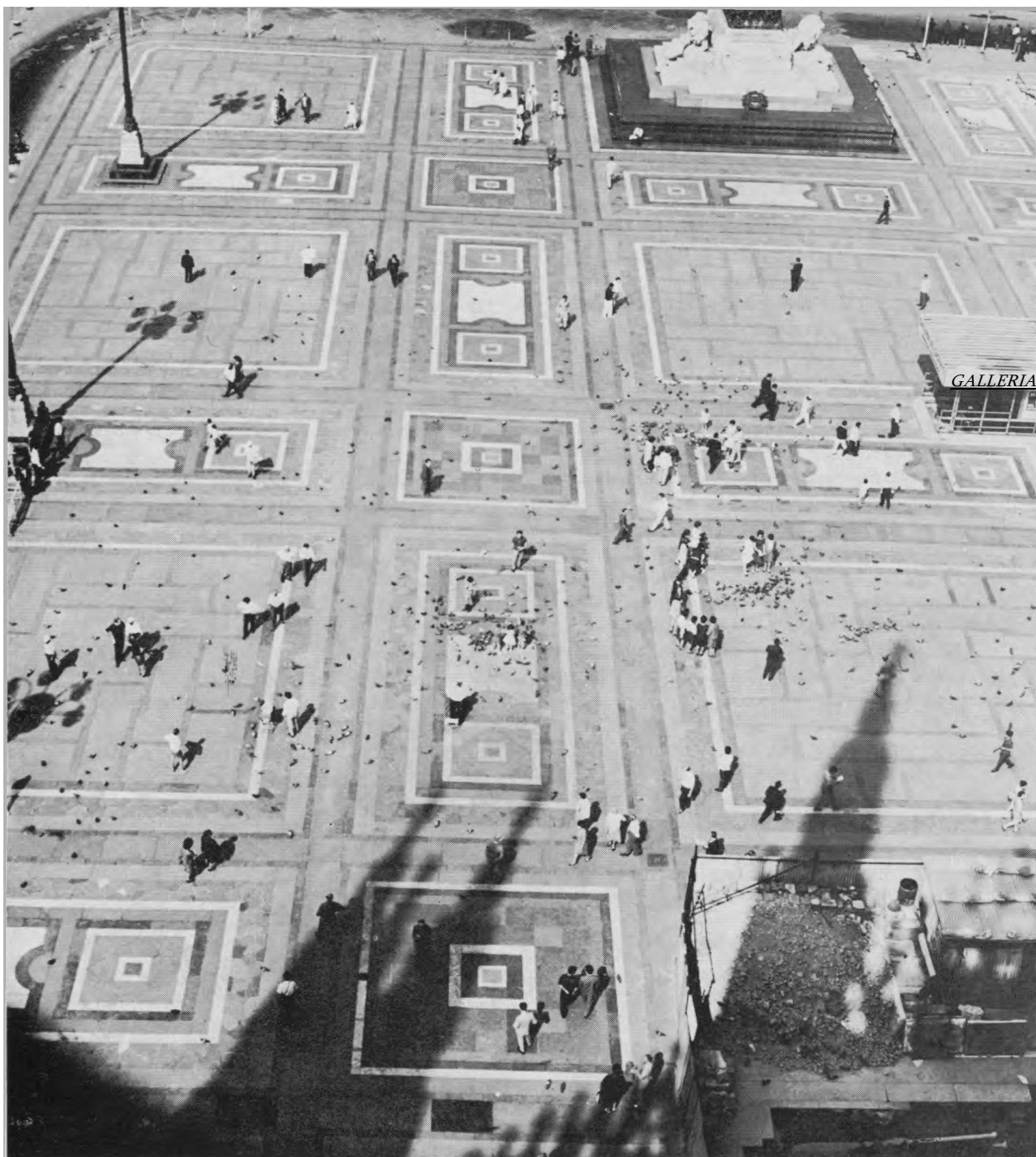
Ko aš tikiuos? Paskutiniaisiais metais užsir-kindavau savo kambaryje ir rašydavau taip, kaip norėdavau. Tai buvo pavojingas dalykas. Bet kartu skausmingas ir neįprastas pergyvenimas, panašus į to žmogaus, kuris, užsirakinęs rūsyje, atsistoja ant kojų ir eina stačias tarme pasaulyje, kur visi šliaužia ant pilvo.

Paskui per keletą mėnesių iškasiau savo rankraščius, juos nufotografavau ir vėl užkasiau. Man pasisekė išsivežti tuos filmus į užsienį, tūkstančius nufotografuotų puslapių, visa, ką iki šiol esu parašęs. Juose yra mano žinomi veikalai, pavyzdžiui, "Babi Yar", bet tikroje formoje. Filmuose yra tokių dalykų, kurių Rusijoje nebūtų galima spausdinti. Abejoju, ar viską galėsiu išspausdinti užsienyje.

Bet dabar aš turiu vilties. Ar šiaip, ar taip, tie veikalai nėra Kuznecovo, bet skirtingo autoriaus. Ne Sovietų ar Vakarų autoriaus, ne raudono ar balto, bet XX amžiaus rašytojo, gyvenančio šioje žemėje. Dar daugiau, tai veikalai rašytojo, kuris dėjo visas pastangas būti šiame pasaulyje, būti doru rašytoju, norinčiu susidėti su tais, kurie kovoja už žmogiškumą šiame beprotiško, beprotiško pasaulio laukiniame, laukiniame, laukiniame gyvenime.

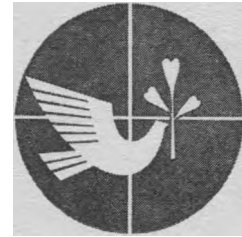
A. Anatol.

Skandūs, bet teisingi žodžiai, kurie atidengia daugelio Rusijos intelektualų gyvenimo sąlygas ir patvirtina tai, ką prieš porą metų Stalino duktė Svetlana yra sakiusi apie Sovietus.

*Kultūrinė laisvė nėra akademinis klausimas.
Ji yra istorinė jėga.*

— Feliksas Jucevičius

PO ŠEŠERIŲ METŲ

ŠIŲ METŲ rugsėjo mėnesį sukanka šeši metai nuo to laiko, kai 1963 m. pradėjau redaguoti "Laiškus Lietuviams". Šia proga noriu padėkoti visiems, bet koku būdu man padėjusiems ši žurnalo redagavimo darbą atlikti.

Pirmiausia dėkoju redakcijos nariams: Gintarei Ivaškienei, ypač už 1967-1968 m. rašinius šeimos ir jaunimo klausimais; kun. Stasiui Ylai už nors retus, bet dvasine kultūra brandžius straipsnius; Algimantui Keziui, S. J., už mus visus žavinčias fotografijas; Vaclovui Kleizai už mintis, stebint visuomeninį lietuvių gyvenimą; Arūnui ir Aušrelei Liulevičiams už idėjas, sekant krikščionijos dabartinius kelius; Zitai Sodeikienei už žurnalo meninę priežiūrą, ypač už puošnius viršelius; Nijolei Užubalienei už talkininkavimą, vedant knygų recenzijų skyrių, ir Juozui Vaišniui, S. J., už kalbos peržiūrėjimą.

Taip pat dėkoju visiems kitiems, įgalinusiems ar įvairiškai padėjusiems man ši žurnalą redaguoti: buvusiam lietuvių jėzuitų provincijolui Bruno Markaičiui, S. J., man suteikusiam neeilinę progą redaguoti ši žurnalą; dabartiniam provincijolui Gediminui Kijauskui, S. J., visad mane moraliniai rėmusiam ir norinčiam, kad ir toliau "Laiškus Lietuviams" redaguočiau; žurnalo administraciniais reikalais besisielojančiam Petriui Kleinotui, S. J., visoms Putnamo Immaculata spaustuvėjų dirbančioms Seselėms ir viešai nematomam, bet kiekvieną žurnalo raidę surinkusiam Jonui Kumpai. Dėkoju visiems bendradarbiams, kurie ši žurnalą praturtino savo raštais, poezija, fotografijomis ar dailės darbais; ypatingai noriu padėkoti kun. Alfonsui Grausliui, nepailstančiai beveik kiekvieną mėnesį pateikusiam po straipsnį. Pagaliau tariau ačiū visiems "Laiškų Lietuviams" skaitytojams, prenumeravimu, savo dėmesiu bei finansine auka rėmusiems ir teberemintiems ši žurnalą.

Redaguodamas ši žurnalą, stengiausi kiek galima tiksliau įgyvendinti redagavimo pradžioj užsibrėžtus tikslus, nurodytus "Laiškų Lietuviams" 1963 m. spalio numerio vedamajame "Gairės ateičiai". Žinoma, esamose sąlygose ribotoms jėgoms esant, nebuvo įmanoma visko įgyvendinti, tačiau anuomet nusistatytos gairės visad liko prieš akis — JŪS, LIETUVIAI, KRISTUS ir šie MODERNŪS LAIKAI.

Nors ir turėjau šalutinę, bet neretai atsitiktinę pagalbą, tačiau tiesioginio redagavimo našta šešeris metus man teko nešti vienam. Paskutiniuoju metu pradėjus intensyviai studijuoti psichologiją, ši našta man yra pasidariusi per sunki. Šio numerio medžiagą išsiunčiant į spaustuvę, svarstoma, kas galėtų redagavimo darbą perimti ar kaip juo pasidalinti. Mano, kaip vyriausiojo redaktoriaus, šis yra paskutinis numeris.

Kęstutis Trimakas, S. J.

AKIRAČIAI

HIMNAS VELNIUI?

Kodėl ji negalėtų būti giedama, organizuojant pavergtų tautų savaites?

“We Shall Overcome” (mes nugalėsime) — šią dainą, ar, teisingiau, giesmę, paprastai girdime, kai per radiją ar televiziją rodomos kokios nors demonstracijos, protesto eisenos. Dažniausiai ji veržiasi iš amerikiečių negrų lūpų. Ji lydėjo juoduosius demonstrantus Alabamoje, Georgijoje ir visur kitur, kur bandoma viešumai priminti ne tik apie pareigas kraštui, bet ir apie teises, kurias turi garantuoti tas pats kraštas. Ir taip ne kartą teko televizijos ekrane matyti tvarkos dabotojus, piudančius savo vilkinius šunis prieš beginklę minią, neretai moteris ir vaikus... Ir tie šunes, ir tos aukšto spaudimo gaisrininkų vandens žarnos... Ir demonstruojančių bene vienintelis ginklas — tai toji giesmė “We Shall Overcome...”

Neretas mūsų tautiečių, tenka pripažinti, mūsų čia kalbamu klausimu laikosi visiškai apatiškai, kai kada ir be jokios nuomonės, o dažniausiai net ir visai priešingai nusiteikęs bet kurių demonstracijų atžvilgiu. Atrodo, kad aplinkos įvykiams, jei tik tiesiogiai nepaliečia mūsų kailių, daromės itin nejautrūs, tiesiog surambėję. Tiesa, mūsų jaunimas, augęs ir brenęs amerikinėje aplinkoje, jau turi visai kitas nuomones ir įsitikinimus. Šioje plotmėje jų gimdytojų ir prieauglio nuomonės visiškai išsiskiria. Mes piktinamės ir jokių būdu negalime suprasti bei pateisinti tų pasitaikančių katalikų kunigų, vienuolių, tiek vyrų, tiek ir moterų, kurie drįsta kartu su juodaisiais žygiuoti miestų gatvėse. Mes tokius smerkiame, piktinamės jais ir kraipome galvas, nesuprasdami, kodėl bažnytinė vyriausybė tokių išsišokėlių nesutramdo. O jau ne iš reto burnos teko girdėti, kad ta mūsų minima giesmė, esanti ne kas kitas, bet tik tikrasis himnas... velniui! Atseit toks Gounod galėjo ją įtraukti kaip atskirą ariją Mefistofeliui, na, kad ir savo “Fausto” operoje.

Bet, bent kiek giliau pakalbėjus su tais, kurie tą giesmę vadina velnine, paaiškėjo, kad daugelis net ir tų visų žodžių nežino, bet neatšaukiamai kalba apie kipšo garbinimą. Kiti tiesiog netiki, kad šio rašinio autoriui ją ne kartą teko girdėti ir kartu giedoti katalikų bažnyčioje, šv. mišių metu, ir ne vien tik per pamaldas, užmusus dr. M. L. King, bet ir per sekmadienio pamaldas, ypač per vadinamąsias “liaudies mišias”, tikintiesiems giedant giesmes, gitaroms palydint. Giesmės žodžiai labai paprasti, melodija nesudėtinga ir, kartą išgirdus, tikrai nesunku kartu prisidėti prie giedojimo. Kiekvienas posmelis tėra tik dviejų eilučių ir tuoj po jo, visada kartojamas irgi dviejų eilučių priegiesmis:

*We shall overcome, we shall overcome,
We shall overcome some day.*

*Oh, oh, deep in my heart I do believe
That we shall overcome some day.*

*The truth shall make us free, the truth shall
make us free,
the truth shall make us free some day.*

(Priegiesmis)

*We shall live in peace, we shall live in
peace,
we shall live in peace some day.*

(Priegiesmis)

*We are not afraid, we are not afraid,
we are not afraid today.*

(Priegiesmis)

*We'll walk hand in hand, we'll walk hand
in hand,
we'll walk hand in hand some day.*

(Priegiesmis)

Tiesiog nuostabu, kad tokie paprasti, besikartojantieji žodžiai turėtų tiek daug vidinės jėgos, padėtų sukelti tokią galingą nuotaiką, kad nei piktų šunų dantys, nei vandens čiurkšlės, nei kitos, kartais visai bereikalingai naudojamos, jėgos formos, nepajėgia sužlugdyti giedančiųjų moralės. Kaip matome iš teksto, vargiai ar tiktų giesmę vadinti himnu šėtonui;

ATGARSIAI

AR TAIP YRA?

Ivairesnių minčių šį kartą sukelia Vytauto Alanto straipsnis „Klumpakojis su ponia Giltine ant bedugnės krašto“ („L. L.“ birželio nr. 201 psl.), kurio pagrindinė mintis nori įrodyti, kad mes čia savo tarpe, autoriaus žodžiais tariant, tik laužomės šonkaulius ir daužomės antausius. O tikrasis kelias, anot autoriaus, turi būti vienybė. Ar iš tikrųjų jau taip yra?... mūsų čionykštį bendruomeninį, politinį ir kultūrinį bruzdėjimą stebėdami iš šalies, svetimieji dažnai apie mus susidaro kur kas geresnę nuomonę negu mes patys apie save... Bendrojo tikslo siekdami, atrodo, mes per daug į šunkelius dar nenuėjome, tad ir Vytauto Alanto pesimistiškas mintis laikytume čia gal kiek ir per daug sutirštintas.

„Draugas“. VII. 19

LAISVOS LIETUVOS IDĖJAI SKLEISTI

„Laiškus Lietuviams“ skaitome su įdomumu... Man labiausiai įdomios temos yra: bendravimas su okupuotos Lietuvos gyventojais, šeimų problemos, jaunosios kartos lietuviškumas, meilės klausimai, gimdymų kontrolė, Katalikų Bažnyčios keitimasis; be to, man asmeniškai būtų įdomu išvysti diskusijų didesnio

verčiau jau jai tiktų visų prispaustųjų, o platesne prasme imant, gal net ir visų pavergtųjų giesmės vardas. Kodėl ji negalėtų būti giedama, organizuojant pavergtų tautų savaites, paradas, demonstracijas? Joje juk reiškiamas laisvės, tiesos ilgesys, guodžiamasi, viliamasi. Niekam negrasoma, nekalbama apie jokią keršią, tik apie viltį geresnio rytojaus. Būkime tikri, kad ir tokia „neutrali“ giesmė niekad nebus leidžiama giedoti sovietinėje orbitoje, bet vargiai ar derėtų piktintis, jei ją išgirstame ir katalikiško šventnamio skliautuose. Jos žodžiai juk ne neapykantos, bet meilės žodžiai!

Al. Gimantas

išeivijos lietuvių įjungimo į Lietuvos laisvinimo darbą tema, nes mūsų išeivija turi vieną svarbią pareigą — išlaikyti pasaulyje laisvos Lietuvos idėją gyvą. Todėl būtų įdomu išgirsti pasiūlymų, kaip suorganizuoti didesnę finansinę paramą Lietuvos laisvinimo veiksniams, ką tie veiksniai turėtų atlikti — pavyzdžiui, labai svarbiu darbu aš laikau reikalą įkurti prie Vliko ar ALTos Lietuvių Informacijos Centrą, kurio tikslas būtų palaikyti pasaulyje laisvos Lietuvos idėją gyvą. To centro personalą turėtų sudaryti patriotiškai nusiteikę Amerikos lietuviai intelektualai, kurių pareiga turėtų būti nuolatos palaikyti spaudimą į pasaulio politikus, spaudą, radiją ir televiziją Lietuvos laisvės reikalu.

Dionizas Trimakas, Westlake, Ohio

ATSAKYMAS P. ŽYKUI

Leiskite man Jūsų puslapiuose atsakyti p. Žykui dėl mano anksčiau paskelbtų minčių apie Noreikos koncertus (žr. „L. L.“ liepos-rugp. nr. 267 psl.). Visų pirma mano atsakyme p. Kutkai („L. L.“ gegužės nr. 188 psl.) nebuvo nieko minėta apie vadinamus „patriotus“. Aš niekada nevadinau ir nevadinsiu nei vieno lietuvio, kur jis bebūtų, tėvynėje ar tremtyje, patriotu už tai, kad jis, nežiūrint kokiose sąlygose būtų, dirbtų Lietuvai arba bent norėtų jai padėti. Tai ne patriotizmas. **Tai šventa kiekvieno lietuvio pareiga.**

Kas tai liečia Noreiką, tai jis dar nei vieno žmogaus neišvežė į Sibirą; jis laimingas, kad pats nuo to išsigelbėjo.

Ir dar vienas dalykas: kadangi aš esu laisvame pasaulyje naujas ateivis iš tėvynės, ir daugiau kaip dvidešimt metų vargintas komunizmo naštos, tai ne p. Žykui man priminti komunizmo neužmiršti, nes tik dėka to neužmiršimo aš nebegaliu susigrąžinti sau tėvynės ir prarasto paprasto lietuviško nuoširdumo...

Ugnė

(Kiti atgarsiai sekančiame puslapyje.)

FILMAI

FACES. Nuobodus, palaidas, perdėtai dramatiškas iširstančios vedybinės poros pavaizdavimas 36 valandų tarpe. Netinkas nei jaunimui, nei vaikams.

FINIAN'S RAINBOW. Fred Astaire sužiba šiame nuotaikingame muzikiniame filme savo magišku gracingumu. Visiems gali būti puiki pramoga.

THE FIRST TIME. Trys nesubrendę berniokai keliauja, ieškodami palaido smagumo, iki pasi-

taiko proga padėti. Dėl nešvankios kalbos, banalių juokų ir blogos intencijos netinkamas jaunimui.

THE FIXER. Sukrečiantis filmas apie neteislingai nužudymu apkaltintą jauną žydą caristinėj Rusijoje. Suaugusiems ir vyresniems jaunuoliams verta pamatyti.

FUNNY GIRL. Tai vienas geriausių paskutiniųjų kelerių metų muzikinių filmų. Už vaidybą šiame filme Oskaro premiją laimėjo Barbara Streisand.

Z. SODEIKIENĖS KŪRYBA

Pats laikas pasveikinti Zitą Sodeikienę, vieną stipriųjų mūsų menininkių, ieškančią savitu būdu išreikšti idėjų ir minčių vaizdinį sukūrį. Kaip puikiai ji pati išsako savo kūrybos mintį (žr. „L. L.“ birželio nr. iliustracijas ir straipsnį 212 psl.)...

Gailutė Valiulienė, Čikaga

SAŽINĖS LAISVĖ

Sunkus „Sažinės laisvės“ kelias tampa lyg ir aiškesnis per tokį pagrįstą kun. V. Bagdanavičiaus nagrinėjimą („L. L.“ birželio nr. 206 psl.).

Ponia

Man patiko kun. V. Bagdanavičiaus straipsnis apie sažinės laisvę.

Vienuolė

LIETUVOJ DARBAS PRIVALOMAS

„Laiškų Lietuviams“ birželio numeryje „Anapus“ ištraukų skyriuje 226 psl. rašoma, kad pavergtoje Lietuvoje dirbančių moterų skaičius pakilo dėl socialinių - ekonominių veiksnių ir t. t. Svarbiausia, kas neparašyta,

kad pavergtoje Lietuvoje moterys yra įdarbintos (valdžios potvarkiu jos privalo dirbti).

Okupuotoje Lietuvoje nėra taip, kaip čia, Amerikoje, kur moterys gali dirbti ir gali nedirbti, jei turi pragyvenimą. Ten valdžia įdarbina, nežiūrėdama, ar kas nori, ar nenori dirbti, ar kam reikia, ar nereikia dirbti. Ten privalo dirbti.

O. Plikienė

KURIU DAUGIAU — MODERNISTŲ AR KONSERVATYVIŲJŲ?

Būtų labai įdomu, jeigu būtų įmanoma, pravesti tokią lyg ir anketa ir sužinoti, koks procentas „L. L.“ skaitytojų yra modernistai, einą su gyvenimu, su šio laiko dvasia, o kiek atsilikėlių-konservatyviųjų? Kad ir ne visas sritis imant, bet, sakykim, meną, poeziją.

Ar Jums neįdomu būtų sužinoti, kurių daugiau, ar tų, kurie labiau žavėjosi Albino Barausko „Kopūstienais“ — reikia ją tur būt, vadinti poezija, nes taip modernu (žr. „L. L.“ balandžio nr. 132 psl.), ar tokių, kuriems daug arčiau širdies buvo „Eilės Marijai iš Lietuvos“ (žr. „L. L.“ gegužės nr. 162 psl.)?

Skaitytoja, Rackford, III.

MOKSLO IR KŪRYBOS DIENOS

1969 m. lapkričio 26-30 d. Čikagoje įvyks išeivijos lietuvių Mokslo ir Kūrybos Simpoziumas, kuriame dalyvaus lietuviai mokslininkai ir aukštąjį mokslą baigę profesionalai.

Pagrindiniai šio simpoziumo tikslai yra keturi. Pirma, sudaryti sąlygas mokslinį darbą dirbantiems lietuviams mokslininkams ir profesionalams tarpusavio žinių ir nuomonių pasikeitimui mokslinėje, profesinėje bei kultūrinėje srityse. Antra, supažindinti lietuvių visuomenę, ypač jaunąją kartą, su išeivijos lietuvių moksliniu bei profesiniu pajėgumu ir mokslininkų bei profesionalų atsiekimais. Trečia, visuomenei duoti vertingų ir įdomių paskaitų iš mokslo bei kultūros pasaulio. Ketvirta, apsvarstyti Pasaulio Lietuvių Mokslo Draugijos steigimo galimybes.

Simpoziumo programą organizuoja lietuvių mokslininkų iniciatorių grupė. Simpoziumą globoja ir finansinę atsakomybę neša JAV Lietuvių Bendruomenės Centro Valdyba. Įvairius techniskus rengimo darbus atlieka JAV LB CV sudaryta techninė rengimo komisija.

Simpoziumo iniciatorių ir programos komisijos adresas: Prof. dr. Algirdas A. Avižienis, School of Engineering and Applied Science, University of California, Los Angeles, Calif. 90024. JAV LB CV ir techninės rengimo komisijos adresas: Mr. Bronius Nainys, 6804 So. Maplewood Avenue, Chicago, Ill. 60629.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Antanas Gintneris (red.) NUO KRIVŪLĖS IKI RAKETOS. Dokumentinėmis fotografijomis gausiai iliustruoti Lietuvos paštininkų atsiminimai. 1968 m. 538 psl.

ŠILAINĖ 1949 - 1969. Leidinys Detroito Lietuvių tautinių šokių grupės 20 metų sukakčiai atžymėti.

VYTURĖLIS. Pačių mokinių iliustruotas Marquette Parko Lituanistinės Mokyklos Čikagoje leidinėlis. 1969 m. 80 psl.

SKILTIS. Gegužės - birželio mėn. nr. Leidžia V. Krėvės ir Perkūno skautų draugovės.

Jonas Aistis. MILFORDO GATVĖS ELEGIJOS. Turinyje: Bendros mintys, Bendruomenės mišios, Atspara, Don Juanas ir niekšybė, Valpurgijų naktys ir Epilogas. Nidos Knygų Klubo Leidinys Nr. 70. 200 psl. Kaina 2 dol. klubo nariams; nenariams — 25% daugiau.

LITUANUS. Lithuanian quarterly. Winter 1968. Str.: "The

First National System of Education in Europe" by J. Račkauskas; "Management of the Economy and Political Power: The Latvian Case" by G. J. King.

MŪSŲ SPARNAI. Birželis. Lietuvių evangelikų reformatų žurnalas. Redaguoja J. Kregždė. Leidžia Lietuvos Evangelikų Reformatų Kolegija Tremtyje.

SVEČIAS. Nr. 2 ir 3. Lietuvių evangelikų liuteronų laikraštis. Atsak. red. kun. A. Kelelis. Fakt. red. kun. A. Trakis. Leidžia Lietuvių Evangelikų Liuteronų Bažnyčios Vyriausioji Taryba Tremtyje.

SKAUTŲ AIDAS. Balandis. Oficialus Lietuvių Skautų Sąjungos organas. Red. Ant. Saulaitis. Leidžia LSS Tarybos Pirmija.

ATEITIS. Balandis. Lietuvių katalikiškojo jaunimo žurnalas Vyr. red. J. Šoliūnas. Leidžia Moksleivių Ateitininkų Sąjunga.